

IZSÁK LAJOS

A POLGÁRI PÁRTOK FELSZÁMOLÁSA ÉS AZ EGYPÁRTRENDSZER LÉTREHOZÁSA MAGYARORSZÁGON

Lengyelországban, Szklarska Poreba üdülőhelyen tanácskoztak 1947. szeptember 22–27-én a Szovjetunió és hat európai „népi demokratikus ország” pártja, köztük a Magyar Kommunista Párt (MKP), valamint a francia és olasz kommunista párt képviselői. A tanácskozás napirendjén a nemzetközi helyzet és a kommunista pártok egymás közötti kapcsolatainak az ügye szerepelt. A résztvevők A. A. Zsdanovnak, az SZKP főideológusnak a nemzetközi helyzetről adott tájékoztatója alapján elfogadták azt az álláspontot, mely szerint a világon „két tábor” alakult ki: egyik „az imperialista, demokráciaellenes”, melynek az amerikai világuralom megteremtése és a demokrácia megsemmisítése a célja, a másik pedig „az imperialistaellenes, demokratikus tábor”, amely az imperialista rend aláadását és a demokrácia megszilárdítását tartja fő feladatának. Zsdanov így mesterségesen kettéosztotta a világot azzal, hogy végső fokon mindenkinek az említett „két tábor” valamelyikéhez kell tartoznia. Emellett még azt is hangsúlyozta, hogy „a háború utáni korszak e fő feladatának [a békének] megoldásában a Szovjetuniót és külpolitikáját illeti a vezető szerep”.¹

A „vezető szerep” felelevenítése nemcsak egy korábbi időszak hibás szemléletét tükrözte, hanem a gyakorlatban is további, nagyon súlyos hibákhoz vezetett. További uniformizáló és erőszakos politikai következmény volt az is, hogy a résztvevők a kommunista pártok között meglazult kapcsolatok erősítésére Tájékoztató Iroda felállítását határozták el, melynek feladata lett „megszervezni a pártok tapasztalatának egymás közötti kicserélését és szükség szerint — kölcsönös megegyezés alapján — összegegyeztetni azok tevékenységét”.²

A tanácskozáson az MKP képviseletében Farkas Mihály és Révai József volt jelen. Beszámolójukban nemcsak annak jelentőségét emelték ki, hogy „az SZKP részéről Sztálin elvtárs két olyan közeli munkatársa vett részt és játszott vezető szerepet az értekezlet munkájában, mint Zsdanov és Malenkov elvtársak”, hanem döntően azt, hogy „a legfontosabb kommunista pártok együttműködésének szervezeti feltételeit újra megteremtették a Tájékoztató Iroda létesítésével”.³ Kü-

1 A tartós békéért, népi demokráciáért. Kilenc kommunista párt lengyelországi értekezletének beszámolója (1947. szeptember). Bp. 1947. 7–18.

lön is felhívták az MKP Politikai Bizottsága tagjainak a figyelmét arra, hogy a konferencia nemcsak megvetette az alapját az amerikai imperializmus ellen folytatott harc „koordinált taktikájának”, hanem konkrét útmutatásokat is adott pl. azzal, hogy a koalíciós kormányokban való részvétel önmagában csak akkor jelent egyben a hatalomban való részvételt is, ha a „kommunista pártok a koalíciós kormányokban elfoglalt pozícióikat tényleges hatalmi pozíciók elfoglalására és azok kiszélesítésére tudják felhasználni”. A szovjetek azt is tanácsolták a résztvevőknek, hogy a kommunista pártok rendelkezzenek a fegyveres erők felett és „ezen a területen olyan politikát kell folytatniok, mely nem a hatalom megosztására, hanem minden más erőnek a fegyveres erők fölött való rendelkezéséről való kizárására vezet”.⁴ Egyöntetű volt az értekezleten az a vélemény is, hogy a burzsoáziát nemcsak a politikai hatalomból kell kiszorítani, hanem „gazdasági hatalmának összeszűkítésére, végső fokon megsemmisítésére” kell törekedni.

A Tájékoztató Iroda állásfoglalása alapján Farkas és Révai egyúttal megfogalmazta az MKP további teendőit is. Témánk szempontjából két dolgot kell kiemelni: az egyik „az új koalíció kialakítására irányuló politikai vonal végrehajtásának meggyorsítása” az ehhez szükséges rendszabályok sürgős kidolgozásával, s egyúttal a „Pfeiffer-párt szétzúzása”, a másik pedig az, hogy „szilárdan ki kell tartani ama álláspont mellett, hogy kulcspozíciók átengedéséről sem a hadseregben, sem a rendőrségen nem lehet szó”.⁵ Az intézkedések kidolgozásával és következetes végrehajtásával megkezdődött az „új koalíció” kialakítása, s ezzel együtt a polgári pártoknak a politikai életből való kiszorítása.

A Magyar Függetlenségi Párt feloszlata

A Magyar Kommunista Párt Politikai Bizottsága közvetlenül a választások után (1947. szeptember 1-jén) értékelte azok eredményeit és foglalkozott a párt jövőbeni politikájának kérdéseivel. Különösen nagy figyelmet szentelt annak a ténynek, hogy Magyarországon még igen számottevő polgári, ellenzéki erő van. Így elsősorban a Pfeiffer Zoltán vezette Magyar Függetlenségi Párt (MFP), amelyről az értekezletről kiadott közlemény azt állapította meg, hogy „demokráciaillesen aknamunkáját meg kell és meg fogjuk hiúsítani”.⁶ Rákosi Mátyás szeptember 2-i nyilatkozatában nem hagyott kétséget afelől, hogy a jövőben a kommunista párt egyik legfontosabb feladata az MFP elleni kíméletlen harc lesz: „A demokrácia mint a múltban, úgy a jövőben is örömmel vesz minden segítő kezét, de élesen elutasít minden olyan szervezkedést, amely — mint Pfeifferék pártja — a régi úri rend szolgálatában a demokrácia aláadására tör.”⁷ Egyúttal sikerült hasonló nyilatkozatra rávenni a Nemzeti Parasztpárt vezetőit is. Az MKP közleményével egyidőben ugyanis a *Szabad Szó* is leszögezte: „A választás... a demokráciaillesen erők kétségtelen vereségét eredményezte és nem képzelhető el, hogy Pfeiffer pártja bármilyen formában tényezővé válik.”⁸ Az MKP PB határozatát Rákosi a

4 Uo.

5 Uo.

6 *Szabad Nép*, 1947. szeptember 2.

7 Uo.

8 *Szabad Szó*, 1947. szeptember 2.

Központi Vezetőség szeptember 11-i ülésén a következő kijelentésekkel „erősítette” meg: „A mi véleményünk az, hogy Pfeifferékkel szemben nemcsak ideológiai harcot kell indítani, hanem ki kell harcolni azt is, hogy kikerüljenek a parlamentből. A mi demokráciánk fiatal és vékony, porcogós csontozata nem bírja még el, hogy egy fasiszta csoport a nehéz gazdasági viszonyok kihasználásával aknamunkát végezzen. Mi azonkívül Pfeifferék eltávolítását az erőviszonyok további megváltoztatása céljából is forszírozzuk.”⁹ S mindezt a Tájékoztató Iroda megalakulása előtt két héttel hangsúlyozta Rákosi. „Rákosi politikai éleselmjúségéről sokat mond az a tény — érthetünk egyet Charles Gati álláspontjával —, hogy Szklarska Poreba előtt éppoly hathatósan alkalmazta a fokozatosság sztálini politikáját, mint a harciasságát és megütközését utána. 1947–48 telén a magyarországi koalíciót látszatkoalícióvá silányította, olyan kommunista rendszeré, amelyben néhány névleges nem kommunista bábfigura leplezte a drámai változást. Azt tudniillik, hogy a Kominform alakuló ülése vízvázlasztó volt, amely a magyar párt politikájában is fordulatot hozott.”¹⁰

A választások után az MFP kevés figyelmet fordított szervezeti élete stabilizálására és konszolidálására, mivel „vezetési” problémákkal, illetve a megszerzett mandátumok elosztásával volt elfoglalva. Az MFP vezetőségén belül a pártszervezés irányítását illetően már 1947. szeptember 5-én, néhány nappal a választások után nézeteltérésre került sor Pásztor Tamás és Vásáry István között. A szervezés irányítását ugyanis Pásztor helyett Vásáry szerette volna átvenni.¹¹ Hasonló módon vitát váltott ki az MFP-ben az is, hogy Pfeiffer Zoltán javaslatával szemben Pásztorék a „vidékiek” rovására a nagybudapesti listán szereplő kerületi elnököket szerették volna bevinni a parlamentbe. A párton belüli vitát azonban hamarosan a „kivárás” váltotta fel. Az MFP vezetői ugyanis elég gyorsan felismerték, hogy még a közel 40 %-nyi ellenzéki szavazat birtokában sem lehet „tiszt” polgári kormányt alakítani, azaz nem lehet a munkáspártok nélkül kormányozni. Az MFP lapja, az *Ellenzék* egy lehetséges polgári kormányról a következőket írta: „Komoly politikai körök ezzel a gondolattal nem is foglalkoztak. Elsősorban a parlamenti többség is bizonytalan lábón állna, de ezen túl: sarkalatos tétele a magyar politikának, sőt a magyar életnek, hogy munkáspártok nélkül kormányozni nem lehet. Ez a magyar politikai élet polarizálódását idézné elő, ez pedig egyértelmű a görögországi helyzettel, amire senki sem kívánczik.”¹² A választások utáni első hét belpolitikai „csatározásait”, a lehetséges pártpolitikai kombinációkat elemezve szeptember 6-án maga az MFP szögezte le: „Nem azért vannak ellenzéki pártok, mert vezetőiknek szereplési mániája van, hanem mert minden mástól elütő, határozott programot képviselnek az ellenzéken belül is.”¹³ Így a polgári ellenzék számára legfeljebb arra nyílt mód, hogy kívülről próbáljon ellentéteket szítani a koalíció táborában, vagy a koalíción belül olyan elemekkel keresen kapcsolatot, akik támogatják az ellenzéki politikát. Ez utóbbi szempontból Pfeifferék a kisgazdapárt mellett a Szociáldemokrata Pártra számítottak. Az SZDP szeptember első napjaiban tanúsított magatartásának ismeretében azt re-

9 PIL 274/3–104.

10 *Charles Gati: Magyarország a Kreaml árnyékában.* Bp. 1990. 124.

11 PIL 253/1–53.

12 *Ellenzék*, 1947. szeptember 6.

13 Uo.

mélték, hogy a szociáldemokraták „erélyes fellépése” megakadályozza vagy legalábbis késlelteti a „szocialista fordulat”-ot. Erre alapozva Pfeiffer Zoltán az MFP 1947. szeptember 9-én tartott vezetőségi ülésén azt hangsúlyozta, hogy „nekünk már nem kell mást tenni, csak összehúzódnva várni az eseményeket”, és ha majd kiírják a községi választásokat, amelyhez a párt vezetői igen nagy reményeket fűztek, „akkor kell a szervezetekkel az érintkezést újra felvenni és akkor a párt még nagyobb győzelmet arat”.¹⁴ Így a pártszervezés kérdésében is arra az álláspontra helyezkedtek, hogy egyelőre csak „minőségi” szervezést folytatnak: elég, ha két-három párttag tartja a kapcsolatot a központtal, mégpedig elsősorban olyanok, akik a tömegekre is hatással vannak.

Az MFP vezetői azonban csak a pártszervezés terén voltak passzívak. Sajtójukban és az országgyűlésen minden alkalmat megragadtak ellenzéki álláspontjuk kifejtésére. Az MKP által szeptember 6-án meghirdetett kormányprogram-javaslatra „A Rákosi-program ellenzéki bírálata” címmel az *Ellenzék* közölte a párt hivatalos állásfoglalását. Ebben ugyan helyeselték a kommunista pártnak a közigazgatás reformjára, az önkormányzati élet fejlesztésére, a mezőgazdasági érdekképviseleti törvény megalkotására és a korrupció letörésére tett javaslatait, de ugyanakkor azt is leszögezték, hogy „ellenezzük elsősorban a további államosításokat” — ami ekkor a nagybankok államosítását jelentette. Hiányolták és egyben követelték is, hogy az MKP javaslata miatt nem foglalkozik a népszavazás, a referendum intézményének bevezetésével, az új választójogi törvény megalkotásával, a rendeleti kormányzás helytelenségével, a jogrendszer bizonytalanságával és a B-lista revíziójával. Szerintük az MKP javaslata bénítólag hatott a magánkezdeményre is.¹⁵ Az MFP elsőként csatlakozott a Polgári Demokrata Pártnak az egész választás ellen benyújtott petíciójához is: „petíciós úton vagy anélkül, de mindenképpen új választás kiírását követeli a Magyar Függetlenségi Párt”.¹⁶ Ugyanakkor még az új kormány megalakulása előtt azt is tudomására hozták szavazóiknak és a többi pártnak, hogy „Mi — ha úgy fordul, egyedül is — őrzői leszünk a magyar nép ezeréves vágyainak, ragaszkodunk a polgári életforma gondolatához és gyakorlatához az egy és örök, jelző nélküli demokrácia tisztas elveihez, a jogegyenlőséghez, a többségi elvhez, a kisebbségi jogok tiszteletben tartásához... A legélesebben visszautasítjuk azt a pártsovinizmustól fűtött, felháborító elméletet, hogy aki a hatalom pártjaira szavazott, az demokrata, aki pedig ránk, az ellenzékre adta a voksát, az fasiszta.”¹⁷

A Magyar Függetlenségi Párt próbálkozásai azonban nem vezettek sikerre. A választások után nemcsak a baloldalt és a kommunista pártot „tették felelőssé” azért, hogy őket „a reakció vádjával”, a „fasiszta párt” elnevezéssel illetik és a párt betiltását követelik, hanem az új kormányt is. Szeptember 26-án, két nappal az új kormány megalakulása után Pfeiffer Zoltán küldöttség élén kereste fel hivatalában Dinnyés Lajos miniszterelnököt. Beadványukban joggal kifogásolták, hogy az MFP-vel szemben még „ma is olyan uszítás folyik, amire nem volt példa a magyar politikai életben”, és „ezeknek következményeiért elsősorban a magyar

14 PIL 253/1–53.

15 *Ellenzék*, 1947. szeptember 13.

16 *Ellenzék*, 1947. október 4.

17 *Ellenzék*, 1947. szeptember 20.

kormány a felelős”.¹⁸ Tudomására hozták a miniszterelnöknek azt is, hogy a Magyar Függetlenségi Párt eleve elhárítja magától a felelősséget, „ha ezeknek a jelenségeknek a nyomán esetleg olyan sajnálatos események következnek be, amelyeknek belföldi és nemzetközi hatása ki sem számítható”.¹⁹ Kérték Dinnyést, illetve a kormányt, hogy az ellenzékkel szemben az „indokolatlan és okatlan” provokáció szűnjék meg. Kívánságaik teljesítése fejében azt ígérték, hogy a koalíció pártjaival együtt részt vesznek az ország újjáépítésében.

Az MKP — szeptember eleji állásfoglalásának megfelelően — a kormányprogram kidolgozása mellett egyik legfontosabb feladatának az MFP elleni harcot tekintette. A kormányprogram nyilvánosságra hozatala alkalmával Rákosi Máttyás a Hősök terén rendezett nagygyűlésen — 300 000 főnyi hallgatóság előtt — nyíltan kijelentette, hogy a kommunista párt az MFP-vel szemben a legkíméletlenebb harcot fogja folytatni.²⁰ Szeptember közepén, az MKP egyre fokozódó nyomása alatt Pfeifferék közvetítő útján megpróbálták kapcsolatot keresni a kommunista párt vezetőihez, és „megfelelő politikai biztosítékok fejében” felajánlották, hogy a jövőben fokozatosan lemondadják és eltávolítják soraikból azokat a képviselőket, akiknek parlamenti működése alkalmas lehet a „zavarkelésre”.²¹ A többi pártot is hasonló ígéretekkel próbálták megnyerni.²² Az MFP-nek ezek az akciói azonban nem találtak támogatásra. Szeptember végén ugyanis az MFP felszámolásáért indított politikai kampánnyal párhuzamosan a kommunista párt jogi síkon is megindította a harcot Pfeifferék ellen.²³

1947. október 3-án a választási szövetség négy pártja (MKP, SZDP, NPP és FKGP) és a Magyar Radikális Párt választási visszaélésekre, mindenekelőtt a „hamis ajánlási ívekre” hivatkozva petícióval támadta meg a Magyar Függetlenségi Párt mandátumait.²⁴ A kezdeményezés az MKP-től eredt. A kommunista pártban ugyanis már közvetlenül a választások után felmerült a petíció gondolata, de azt szerették volna elérni, hogy a petíciót a koalíció négy pártja közösen nyújtsa be. Az NPP és az SZDP vezetői lényegében támogatták a kommunista párt kezdeményezését, de a kisgazdapárti vezetők ingadozása miatt nem sikerült azonnal közös koalíciós álláspontot kialakítani. Az FKGP csatlakozása után viszont — nem kis meglepetésre — a szociáldemokraták jelentették be, hogy pártjuk még nem döntött véglegesen a petíció ügyében. Az SZDP magatartásának hátterében az állt, hogy a szociáldemokraták egy része valójában távol szeretne tartani magát a MFP-nek az országgyűlésből való eltávolításától.²⁵ A petíció benyújtásával egyidejűleg a kommunista párt felhívására és ösztönzésére országsszerte gyűlések követelték a Pfeiffer-párt beittását.²⁶

A petíció után az MFP még a korábbiaknál is erősebben demonstrálta ellenzékiségét. Az MFP ellen-kormányprogramot most ugyan nem dolgozott ki, hanem

18 PIL 274/7–237.

19 Uo.

20 *Rákosi Máttyás: A fordulat éve.* Bp. 1948. 196.; *Szabad Nép*, 1947. szeptember 7.

21 PIL 274/7–237.

22 *Világ*, 1947. október 16.

23 *Szabad Nép*, 1947. szeptember 21.; *Világ*, 1947. október 2.

24 *Szabad Nép*, 1947. október 4.

25 PIL 274/16–132.

26 Új Magyar Központi Levéltár (a továbbiakban: ÚMKL). Dinnyés Lajos miniszterelnök iratai 1947–1948. 1. doboz; PIL 274/16–99.

Moór Gyula jogászprofesszor, a pártvezetőség tagja fejtette ki a párt álláspontját a kormányprogrammal kapcsolatban. Az országgyűlés október 8-i ülésén közbekiáltásokkal, nagy hangzavarral kísért felszólalásában Moór Gyula megpróbálta kivédeni a pártját ért támadásokat. Kommunista- és baloldallelenezes kijelentései után ismételten helytelenítette a kormányzat addigi intézkedéseit, mindekelőtt a hároméves terv beindítását, a bankok állami kezelésbe vételének a kormányprogramban kitűzött célját, majd az ellenzéki pártok együttműködésének szükségességére hívta fel hallgatósága figyelmét. Végül pedig „tökéletes és teljes bizalmatlanságot” jelentett be a kormány iránt.²⁷

Ugyanezen a napon hangzott el az országgyűlésben Révai József felszólalása is. A belpolitikai kérdések közül az erős, „homogén koalíció” szükségességét emelte ki, s nyílt támadást intézett a Pfeiffer-párt ellen, amely szerinte gyűjtőmendezéje „minden sötét erőnek” Magyarországon. Ugyanakkor Révai a nyilvánosság előtt először tett említést a kilenc európai kommunista és munkáspárt lengyelországi értekezletéről. A Tájékoztató Iroda megalakulását Révai a következőkben foglalta össze: „Ez az értekezlet nem kommunista ügy volt csak, ez az értekezlet ügye volt minden demokratikus erőnek, mindenkinek, aki a békét és a nemzeti függetlenség ügyét a szívében viseli. Ez az értekezlet felhívást jelentett be a béke, a nemzeti függetlenség és a demokrácia erői számára, hogy tömörüljenek, és ez, tisztelt Országgyűlés, nem a Magyar Kommunista Párt magánügye, ez egyben a magyar nemzet ügye is... Ez az értekezlet erőgyarapodása a magyar munkásságnak és erőgyarapodása a mi pártunknak is, erőgyarapodása a kommunista pártnak, mint a magyar függetlenség és a magyar demokrácia leg-hűbb harcosának. Ez az értekezlet nemcsak bennünket erősít, hanem azt az egész táborot, mely kész a békének, a demokráciának és a nemzeti függetlenségnek az ügyét megvédeni minden erővel a belső ügyeinkbe avatkozó, a függetlenségünkre törő és a belső reakciót támogató imperialistákkal szemben. Ez az értekezlet — és ezért is a magyar ügyről van szó — hadat üzen a függetlenség ellenségeinek, a béke ellenségeinek, a demokrácia ellenségeinek, hadat üzen — és ennél a hadüzenetnél ott voltunk mi, magyar kommunisták is — az ellenség ötödik hadoszlopának.”²⁸ Révai József felszólalásából — különösen annak befejező mondataiból — érezhető volt, hogy a kommunista párt támadása a Magyar Függetlenségi Párt ellen irányul. A Pfeiffer-párt magatartását azonban nem befolyásolta Révai fenyegetése. A párt képviselői október 22-én ellene szavaztak a munkásbíraskodásról szóló törvényjavaslat sürgősségi indítványának, majd elutasították az uzorabírói különtanácsokról szóló törvényjavaslatot, s nem fogadták el az államháztartás vitelének meghosszabbítására adott felhatalmazást sem.²⁹

Az országgyűlési vitákkal párhuzamosan tovább folytak a párt elleni tiltakozó akciók, s egyúttal sor került néhány, az MFP-t közelebbről is érintő adminisztratív intézkedésre is. Október első napjaiban a Belügyminisztérium szervei őrizetbe vették Sólyom Fekete Vilmost, a párt adminisztratív titkárát. Október 12-én a Magyar Ifjúság Országos Tanácsa — kommunista kezdeményezésre — nyilatkozatban ítélte el Pfeifferék „úri Magyarországot visszasíró” politikai törekvéseit.³⁰

27 Országgyűlési Napló (a továbbiakban: ON) I. Bp. 1948. 146.

28 Uo. 115.

29 Uo. 489. és 529., valamint Szabad Nép, 1947. október 23.

30 Szabad Nép, 1948. október 8. és 1947. október 12.

Október 13-án a Sportcsarnokban a nagybudapesti pártaktíva előtt Farkas Mihály kijelentette: „Nem titkoljuk, hogy annak a petíciónak, amelyet a négy koalíciós párt és a radikálisok adta be Pfeifferék ellen, az a célja, hogy a választási bíróság megsemmisítse Pfeifferék képviselőinek mandátumát.”³¹

Az egyre erőteljesebbé váló támadások idején, 1947. október 20-án kezdődött meg a „petíciós per” a „hamis ajánlások” ügyében. A tárgyaláson az MFP-t a pártvezér, Pfeiffer Zoltán képviselte. Először formai kifogásokat próbált emelni (pl. nem a beérkezés sorrendjében tárgyalják a petíciót), majd kijelentette, hogy pártja mandátumainak megsemmisítése „a demokrácia súlyos megsértése lenne, mert az nem megengedhető, hogy egy hétszáz ezer főnyi tömeg a parlamentben képviselet nélkül maradjon”³² Az MKP ösztönzésére a baloldal megpróbálta visszautasítani Pfeiffer állításait. Zsolt Béla például azt fejtegette, hogy a pártvezér a múltban azok közé tartozott, „akiket a reménytelen időkben a reménykedő demokraták a jövő számára számontartottak. De forduljon csak hátra az ülésremben s vegye szemügyre 1944 előtti tiszta szemeivel pártja tagjait, akikről azt hallottam, hogy csak most, utólag akarja revideálni politikai és személyi priuszukat”, s egyúttal a radikális párt nevében is követelte az MFP mandátumainak megsemmisítését.³³ A Nemzeti Parasztpárt 1947. november 1–2-án ülésző nagyválasztmánya előtt pedig Veres Péter pártelnök az MFP-vel kapcsolatban leszögezte: „Ez a párt mint politikai képződmény ellensége a demokráciának, egyben a magyar népnek is, és aszerint kell kezelni.”³⁴

A Magyar Függetlenségi Párt feloszlatását a nemzetközi erőviszonyok átalakulása mellett magán a párton belül kialakult helyzet is elősegítette. Pfeiffer Zoltán, miután kitudódott, hogy a budapesti népfőügyészség az országgyűlés elnökéhez kiadatási kérelmet nyújtott be ellene, november 4-én váratlanul nyugatra távozott.³⁵ Az Amerikai Egyesült Államokba érkezve november 13-án nyilatkozatot tett közzé, amelyben élesen kirohant a Szovjetunió és az MKP ellen, s a nyugati országok beavatkozását szorgalmazta. A nyilatkozat valóságos földrengést okozott az MFP-n belül, s másnap a parlamentben Ráth András (Reicher Endre) kijelentette: „ennek a nyilatkozatnak a hangja olyan, hogy felment bennünket az alól a kötelezettség alól, hogy Pfeiffer Zoltán védelmében bármilyen formában kiálljunk.”³⁶ Az MFP sorai azonban valójában már ezt megelőzően is bomlásnak indultak.

Röviddel a szeptember eleji, a képviselői mandátumok elosztása körüli, párton belüli viták után Hegymegi Kiss Pál, a „hetesfogat” egyik tagja néhány párthívével együtt kilépett a pártból.³⁷ Ez váratlanul érte Pfeifferéket, de a sor még folytatódott: szeptember végén és október első napjaiban Párkányi Ferenc, Palinay Ferenc és néhány társuk szintén bejelentették a pártvezetőségnek kilépési szándékukat.³⁸ Ekkor már Miklós Bélának is az volt a szándéka, hogy a „Függetlensé-

31 Szabad Nép, 1947. október 14.

32 Szabad Nép, 1947. október 24.

33 Haladás, 1947. október 23.

34 PIL 284. f. V.cs.

35 ON I. 737.; Szabad Nép, 1947. november 6.

36 ON I. 1024.

37 PIL 253/1–53.

38 Világ, 1947. október 7.

gi Párt azon képviselőivel, akik politikai felfogásával és parlamentáris tevékenységével egyetértenek, új pártot alakít”.³⁹ Nem véletlenül próbálta kozmetikázni a kilépések jelentőségét a párt sajtóorgánuma: „A Magyar Függetlenségi Párt változatlanul hordja az ellenzékiesség összes terheit és hátrányát. Annak ellenére, hogy állandóan a pártban történő bomlásról adnak hírt a baloldali lapok, a pártból mindössze két volt szabadságpárti képviselő vált ki. Kiválásuknak sem oka, sem értelme nincs.”⁴⁰ Pfeiffer Zoltán távozása után Futó Dezső is kilépett a pártból és lemondott az *Ellenzék* szerkesztéséről is.⁴¹ Az MKP nevében ugyanebben az időszakban Rajk László belügyminiszter ismételten leszögezte: „A pfeifferisták pártjának működését minél hamarabb fel kell számolni, képviselőiknek nincs helyük a magyar parlamentben.”⁴²

A pártelnök távozása után — az MKP egyre fokozódó nyomása alatt — a pártvezetőség még egyszer megpróbálta az MFP sorait rendezni. November elején Miklós Béla, Zsedényi Béla és Pardi Ferenc háromtagú „direktóriumot” alkotva átvette a párt vezetését, sőt új Politikai Bizottságot is „választottak”, amelyben Hódy György, Keresztes Tamás, Vásáry József, Szenner József, Moór Gyula, Vándor Ferenc és Ráth András kapott helyet.⁴³ A párt teljes széthullását azonban így sem tudták megakadályozni.

November második hetében szakításra került sor a párt Zsedényi Béla mögé felsorakozott képviselői, illetve a Miklós Béla vezette csoport között.⁴⁴ Miklós Bélának az agonizálás utolsó óráiban kísérletet tettek arra, hogy felvegyék a kapcsolatot az MKP-val. 1947. november 13-án Miklós Béla és Pardi Ferenc az MFP Országos Elnöksége nevében levélben fordultak Farkas Mihályhoz, az MKP helyettes főtitkárához és „az ország nehéz gazdasági helyzetére és a nemzeti összefogás szükségességére” hivatkozva „tárgyalásokat” kezdeményeztek. Farkas válasza — „Önökkel nincs mit tárgyalni, s valószínűleg valami tévedésről van szó”⁴⁵ — azonban egyértelműen tudomására hozta Miklóséknak, hogy pártjuk sorsa végleg megpecsételődött. Révai József pedig a *Szabad Nép* 1947. november 16-i számában megjelent, „Amiben nem ismerünk tréfát” című vezércikkében hozta az MFP vezetői és a közvélemény tudomására: „Aki a Pfeiffer-párt programjával kapott mandátumot, az egyetlen módon határolhatja el magát hazaáruló vezéréstől: ha lemond a mandátumról, visszavonul a magánéletbe és megvárja, amíg a magyar demokrácia elfelejti a hazaáruló Pfeifferrel való kapcsolatait. Aki erre nem hajlandó, azt meg kell fosztani mandátumától.”

Közben a párt tovább bomlott, sorait egyre több képviselő hagyta el. 1947. november 18-án Zsedényi Béla és 11 társa — köztük Vásáry István, Vásáry József, Pásztor Tamás, Érdy Sándor és Hajdú Kálmán — jelentette be az országgyűlésben az MFP-ből való kilépését.⁴⁶ A pártvezetőség, illetve a képviselőcsoport felbomlásával párhuzamosan az MKP adminisztratív fellépése következté-

39 ÚMKL II/1. a.

40 Ellenzék, 1947. november 1.

41 Szabad Nép, 1947. november 6.

42 Szabad Nép, 1947. november 10.

43 ÚMLK II/1. a.

44 Világ, 1947. november 13.

45 PIL 274/7–237.

46 ON I. 1758–1759.

ben november közepére az MFP vidéki „szervezetci” is lényegében megszűntek létezni.⁴⁷

Az Országos Nemzeti Bizottság november 19-i ülésén foglalkozott az MFP ügyével. Szakasits Árpád kifejtette: a „nemzet érdekeivel nem egyeztethető össze az, hogy a magyar demokráciában politikai tevékenységet folytasson olyan párt, amelynek nyilvánvaló célja a demokrácia aláásása s a nemzeti függetlenség elárulása és amelyet további működése esetén kétségkívül külföldről irányítanak”. Egyúttal javasolja, hogy az ONB tegyen konkrét lépéseket az MFP felszámolására. Az ONB ezután egyhangú határozatban javasolta a kormánynak az MFP haladéktalan feloszlását.⁴⁸ A Választási Bíróság november 20-i határozatát, amely a Magyar Köztársaság nevében kimondta a Magyar Függetlenségi Párt feloszlását, az országgyűlés másnapi ülésén ismertették.⁴⁹ Rajk László belügyminiszter javaslatára a kormány 1947. november 30-án mondta ki a Pfeiffer-párt feloszlását.⁵⁰ Az MFP feloszlátása után a *Népszava* vezércikke találóan jellemezte a helyzetet: „... a Pfeiffer-párt feloszlátásával szintén lezárult egy periódus és megkezdődött egy új, amit joggal nevezhetnénk Barankovicsék nehéz órájának”.⁵¹

A Demokrata Néppárt „önfeloszlátása”

1947 szeptemberében választút elé került a Demokrata Néppárt (DNP) és a Keresztény Női Tábor is. A választásokat követő napokban Barankovics István tárgyalásokat folytatott Tildy Zoltán köztársasági elnökkel, valamint a koalíciós pártok vezetőivel, s többek között szóba került a DNP koalícióban való részvétele is.⁵² A párt választási sikerei (a DNP több mint 820 000 szavazatot szerzett a választásokon, s így a pártok rangsorában a második helyet foglalta el) viszont arra ösztönözték a DNP vezetőit, hogy továbbra is ellenzékben maradjanak.⁵³ A DNP azonban választási sikerei ellenére sem tudott hatékony politikai erővé válni. Ennek egyik oka, hogy a választások után igen kevés figyelmet fordítottak szervezetük kiépítésére. „Amelyik párt a belső kiépítést nem végzi el, készüljön el a kimúlásra — szögezte le Eckhardt Sándor, a vezetőség egyik tagja szeptember elején. — A politikában nem egyszerűen a tömegek számítanak, hanem [a] tudatos, tevékeny, nagy szervezetek, amelyek ismerik céljukat és nincsenek kitéve annak, hogy egy-egy erőpróba elsepri őket vagy a tömegeket jellemző kedélyhullámzás felé sodorja.”⁵⁴ De hiányoztak a külső, a vidéki szervezetek is: a Demokrata Néppárt 1947 szeptemberében csak Baranya, Tolna, valamint Győr és Vas megyében próbált új szervezeteket létrehozni. Szeptember 7-én Pécssett a Baranya–Tolna megyei választókerület néppárti képviselői tartottak értekezletet, ahol részletesen megbeszélték a szervezés kérdéseit is, és arra az álláspontra jutottak, hogy a jövőben megyénként külön-külön végzik ezt a munkát. Győr és

47 PIL 274/16–97; 274/16–150.

48 Fővárosi Levéltár. Az Országos Nemzeti Bizottság üléseinek jegyzőkönyvei. XVII. 1. a.

49 ON I. 1222.

50 Dr. Major Ákos: Népbíráskodás, forradalmi törvényesség. Bp. 1988. 357.

51 Népszava, 1947. november 23.

52 Esztergomi Prímási Levéltár (a továbbiakban: EPL) 5934/1947.

53 Hazánk, 1947. szeptember 5.

54 Hazánk, 1947. szeptember 12.

Vas megyében pedig mindössze 7, illetve 14 új szervezetet sikerült létrehozniuk. A DNP kísérletezett új szervezetek létrehozásával Heves és Bács-Kiskun megyében is, de ez nem járt eredménnyel.⁵⁵ De hátrányt jelentett a pártnak az is, hogy a katolikus egyház, mindenekelőtt Mindszenty hercegprímás a választások után sem támogatta a DNP-t, sőt a pártban lévő híveit megpróbálta Barankovics ellen fordítani.⁵⁶

Végül meg kell említeni azt is, hogy a követendő politikai irányvonalról — az ellenzéki magatartás hangoztatásán kívül, a közvetlen, konkrét lépéseket illetően — a DNP-n belül sem alakult ki egységes álláspont. A DNP képviselői szeptember 12–14. között Hévízen tartottak értekezletet.⁵⁷ A párt belső irányzatai már ezen az értekezleten kialakultak. Az egyik a pártelnök, Barankovics István köré csoportosult, tagjai: Eckhardt Sándor, Mihelics Béla Vid, Rónay György, Farkas György, Babóthy Ferenc, Keresztes Sándor, Ugrin József, Pete Ferenc, Szabados Pál, Papp Béla és Bodnár János, akik tulajdonképpen a párt „balszárnyát” alkották. Velük szemben azok a képviselők csoportosultak, akik fenntartás nélkül Mindszenty hívei voltak. Ez utóbbiak közé sorolható Matheovits Ferenc, Zoltán Pál, Pócza Lajos, Barkóczy József, Kovács László, Keleti Péter István, Belső Gyula, Kolbert János, Iszak Kálmán, Vörös Lajos és mások. Ugyanakkor volt a pártion belül egy harmadik irányzat is — Farkas Dénes, Berkes János, Pécsi József, Varga László, Mészáros Ödön stb. —, akik a két szárny között lavíroztak vagy az „önálló politikát” folytató Eszterhás György mögé sorakoztak fel.⁵⁸ A katolikus egyház vezetőinek negatív állásfoglalása, a különböző csoportok jelenléte a pártion belül — nem is szólva a koalíció magatartásáról — mind olyan problémák voltak, amelyek a választások után nehéz helyzetet teremtettek Barankovicsék számára. Az őszi politikai küzdelmek során a DNP egy rövid ideig ezt azzal próbálta ellensúlyozni, hogy ellenzéki volta hangoztatása mellett időnként megpróbált lojálisabb lenni a kormánykoalícióhoz. Ez utóbbit bizonyítja a párt parlamenti tevékenysége is.⁵⁹

A minisztertanács 1948. május közepén határozta el, hogy az országgyűlés elé terjeszti az egyházi iskolák államosításáról szóló törvényjavaslatát. Egyúttal nagy erőfeszítéseket tettek az egyházak vezetőivel való megegyezésre. Május végén sikerült is a református egyházzal előzetes megállapodást kötni. Mindszenty bíboros azonban változatlanul elutasította az államosítást.⁶⁰ A DNP vezetősége május 21-én foglalt állást az egyház és állam képviselői között megindult tárgyalásokról, s nyilatkozatban szögezte le, hogy az egyház és állam viszonyának rendezésénél a következőket tartja fontosnak figyelembe venni: 1. a szülők elvitathatatlan természetjoga gyermekeiknek vallásos szellemben való iskoláztatásáról gondoskodni; 2. az államnak jogában áll megkövetelni az egyházi iskolákban a demokratikus

55 PIL 274/16–97; 274/16–150.

56 EPL M. 2. Az 1947. október 8-i püspökkari konferencia jegyzőkönyve.

57 Hazánk, 1947. szeptember 19.

58 EPL 4910/1948.

59 A DNP 1947–48-as parlamenti tevékenységének részletes elemzésére ld.: *Izsák Lajos: A Keresztény Demokrata Néppárt és a Demokrata Néppárt 1944–1949.* Bp. 1985. 124–136.; *Kovács K. Zoltán: A Demokrata Néppárt küzdelme az országgyűlésben és a közéletben 1947–1949.* In: *Féltbemaradt reformkor. Miért maradt el az ország keresztény humanista megújulása?* Róma, 1990. 198–242.; *Dr. Pócza Lajos: A Demokrata Néppárt története.* Melbourne–Sydney, 1989. 100–131.

60 *Mészáros István: Mindszenty és Ortutay.* In: *Iskolatörténeti vázlat 1945–1948.* Bp. 1989. 105–158.

szellemű nevelést és tanítást; 3. a DNP ragaszkodik az egyházak általános iskolajogához.⁶¹

1948 május–júniusától kezdve a DNP képviselői gyűléseiken és sajtójukban határozottan kiálltak az iskolák államosítása ellen. „A szomorú események a napnál világosabbá teszik — szögezte le a *Hazánk* a pócspetri tragikus események kapcsán —, az Egyház és az állam viszonyának problémáját ki kell emelni a tömegszervezetek hullámai közül, helyesebben sohase lett volna szabad oda bedobni.”⁶² 1948. június 16-án, az egyházi iskolák államosításáról szóló törvényjavaslat parlamenti vitájában Barankovics István nyomatékosan hangsúlyozta, hogy a DNP-nek politikai és lelkiismereti kötelessége a törvényjavaslat elutasítása. „A politikai ok abban áll — mondotta —, hogy a mi pártunk a választásokon alapvetően a természetjogi politikai szemlélet mellett és kifejezetten az egyházak általános iskolajogának politikai védelme mellett kötötte le magát. Számunkra tehát főbenjáró egzisztenciális, politikai kérdés e törvényjavaslattal kapcsolatos magatartásunk kifejtése... A lelkiismereti ok pedig abban áll, hogy minket lelkiismereti, hitbéli parancs is kötelez szólni ama lényeges jogunkról és igazunkról, amelyet ez a törvényjavaslat kétségbe von.” Másfélórás beszédében rámutatott, hogy a törvényjavaslatnak a célja — többek között — a keresztény nevelés lehetőségének a megakadályozása, továbbá bizonyította azt is, hogy az államnak kötelessége támogatni a hitvallásos iskolákat. „A legsekélyebb ingadozás nélkül merem állítani — szögezte le beszéde végén a DNP főtitkára —, hogy ez a törvényjavaslat, ha az országgyűlés többségének helyeslését el is nyeri, a magyar nép igen nagy többségének értelmi, akarati és érzelmi egyetértését soha sem fogja elnyerni. És akik ezt a törvényt megszavazzák, ezeknek is tudniuk kell, hogy ennek a javaslatnak a törvényerőre emelésével politikai győzelmet már nem arathatnak... A javaslatot nem fogadom el.”⁶³

A Demokrata Néppárt élt a hárszabályok adta lehetőséggel és indítványával — 1945 óta első alkalommal — névszerinti szavazásra kényszerítette az országgyűlés tagjait. A parlament 362 képviselője közül 293 jelent meg a szavazáson, ebből 230-an „igen”-nel, a DNP, a Keresztény Női Tábor és az FMDP néhány képviselője, összesen 63-an, „nem”-mel szavaztak. Mindszenty az egyházi iskolák államosítása után — annak ellenére, hogy a DNP a szavazáson az ő álláspontját is képviselte — nem támogatta a pártot. Ismételten leszögezte: „... a Demokrata Néppárt nem lehet a magyar kibontakozás alapja, inkább az elvi alapok megrontója és nem lehet a szükséges és várva-várt világnézeti párt.”⁶⁴ Ezzel egyidőben a kommunisták követelésére adminisztratív intézkedéseket is foganatosítottak a párt képviselői ellen. Már 1948 áprilisában Kovács László, Belső Gyula és Vörös Lajos képviselők mentelmi jogának felfüggesztését kérte a budapesti főügyészség, amit az illetékes fórumok jóváhagytak.⁶⁵ Majd hamis vádak és rágalmak alapján, 1948. július 7-én az országgyűlés megfosztotta képviselői mandátumától Ugrin Józsefet, Berkes Jánost, Keresztes Sándort és Szabados Pált.⁶⁶

61 ON III. 1042–1043.; *Hazánk*, 1948. május 21. és május 28.

62 *Hazánk*, 1948. június 11.

63 ON IV. 478–481.; *Hazánk*, 1948. június 18.

64 EPL 4910/1948.

65 ON IV. 30.

66 Uo. 622–626.

1948 nyarán, az egyházi iskolák államosítása után a DNP megpróbálkozott az-
zal is, hogy ideológiai síkon vegye fel a küzdelmet az MDP-vel. A DNP vezetősé-
ge július elején Mindszenty és az MDP felé is leszögezte, hogy „a Demokrata
Néppárt világnézeti párt... vannak, akik a Demokrata Néppárt keresztény világné-
zétét egyszerűen és summáson azonosítják e világnézet korábbi eltorzításával
és az állandó lényegtől elszakadt hamis formáival; és vannak másfelől olyanok,
akik a keresztény világnézet alapján álló Demokrata Néppárttól olyan vágyak
szolgálatát és igények képviselését várják, amelyek a tiszta lényegében érvénye-
sülő keresztény világnézettel össze sem férnek, s az evangéliumi
szocializmusból nemhogy következnenek, hanem egyenesen azzal ellenkeznek.
Ki kell jelentenünk, hogy súlyos tévedésben vannak.”⁶⁷ Eme ideológiai harc érde-
kében hozta létre a DNP 1948 őszén a *Világnézeti Akadémiát*. A párt ennek kere-
tében „A kereszténység helyzete a társadalomban” címmel előadásorozatot indít-
tott, amelyben Barankovics István, Mihelics Vid, Rónay György és a párt más
vezető politikusai és értelmiségi tagjai tartottak előadásokat. Barankovics a soro-
zatot nyitó előadásában kijelentette, hogy a DNP az evangéliumi szocializmus
szellemében továbbra is az „ember reformjára” és nem az intézmények reformjá-
ra helyezi majd a hangsúlyt.⁶⁸

A párt képviselői nagy figyelmet fordítottak az érdekvédelmi munkára is. A fő-
városi központban minden hétfőn pártnapot, kedden panasznapot tartottak, szer-
dán este ingyenes jogi, csütörtökön adóügyi tanácsadást végeztek. Ez utóbbi szol-
gáltatások ellátásában különösen aktív volt Dr. Varga László, a DNP ügyésze és
Dr. Farkas Béla központi titkár. A parasztképviselők és az agrárszakértők több-
ször is tiltakoztak a kormány méltánytalanul terhes adópolitikája ellen. Ezen kí-
vül választói körzeteikben rendszeres beszámolókat, hétfői pártnapokat is tar-
tottak mindaddig, amíg ez nem járt a hallgatóság rendőri zaklatásával. Ez utóbbi
azután egyre inkább kiterjedt a képviselőkre is.⁶⁹

December elején lemondott Dinnyés Lajos miniszterelnök. A helyére lépő
Dobi István miniszterelnöki bemutatkozó beszédében kormánya nevében kijel-
entette: „Amikor népi demokráciánk minden vonalon erősödik, amikor népünk
egyre inkább összeforr rendszerünkkel, vajon normális jelenségnek tarthatjuk-e
egy olyan párt működését, mint a Demokrata Néppárt?... A Barankovics-párt tel-
jesen elszakadt a demokrácia felé forduló népüktől és ellenséges értetlenséggel
viseltetik országunk fejlődése iránt. Idejét múlt jelenséggé vált, olyan párttá,
amelyről egyre inkább kiderül, hogy túlhaladt rajta a demokrácia fejlődése... egy-
re inkább felesleges tehertétellé válik a magyar nép nyakán.”⁷⁰ A kormányprog-
ram feletti vitában hangzott el Barankovics utolsó parlamenti felszólalása.⁷¹ A
DNP főtitkára megpróbálta elhárítani a pártját ért jogtalan vádak, megismétel-
te az egyház és állam viszonyának rendezésével kapcsolatos korábbi véleményét,
szólt néhány gazdasági jellegű problémáról, mindenekelőtt a parasztságot legin-
kább érintő szövetkezeti kérdéstről. Olyan gazdaságpolitika megvalósítását köve-
telte, „amely a szövetkezésen keresztül is a független egzisztenciákat és az önálló

67 Hazánk, 1948. július 9.

68 Hazánk, 1948. november 12.

69 Kovács K. Z.: i. m. 230.

70 ON V. 8.

71 Uo. 23–37.

gazdákat szaporítja és erősíti”. Újból síkraszállt a mezőgazdasági érdekképviselő megteremtése mellett. Az agrárpolitikában különösen azt tartotta helytelennek, hogy a „kisgazdák egy részét kuláknak” minősítik, és igyekeznek őket a paraszt-ság zömével szembeállítani. Végül meglehetősen pesszimistán nyilatkozott pártja további helyzetéről: „Mi nem változtunk, de megváltoztak körülöttünk — a kormány politikája következtében — a körülmények. A körülményeknek ezt a változását tudomásul venni és belőle a következtetéseket levonni, [ez] lehet a politikai okosság követelménye az adott pillanatban. Mi inkább e követelmények levonására, mint programunknak a változott körülményekhez való idomítására vagyunk hajlandók, egyszerűen azért, mert nem kevésbé tiszta és nem kevésbé őznetlen a mi meggyőződésünk, mint legjobb ellenfeleinkké” — fejezte be felszólalását Barankovics, majd nemmel szavazott a kormány programjára.

A DNP felszámolásához az utolsó lökést a hercegprímás letartóztatása adta meg. A Mindszenty letartóztatását bejelentő hivatalos közleményt „megdöbbentő hír”-ként közölte a *Hazánk* 1948. december 31-i száma, s egyelőre nem fűzött semmiféle hivatalos kommentárt az eseményhez. A Demokrata Néppárt 1949. január 4-i képviselői értekezlete elhatárolta magát Mindszentytől. „Az ügy politikai vonatkozásai egyáltalán nem érintik Pártunk alapvető szociális és demokratikus programját, amellyel a választók elé léptünk és nem változtatunk e programunkhoz való hűségünkön — állapította meg az értekezletről kiadott közlemény. — Mint a múltban, ma is a köztársaság hű polgárai vagyunk, a földreformmal kapcsolatos állásfoglalásunk, amely a nagybirtokrendszer megszüntetését és a földbirtoknak a mezőgazdasággal foglalkozó lakosság magántulajdonába való juttatását kívánta és helyeselte, ma is változatlanul fennáll; politikai eszményképünk pedig a szabadság- és egyenlőségelvű demokrácia.”⁷² Mindszenty letartóztatása után több képviselő kilépett a DNP-ből, mások pedig — köztük Bálint Sándor, a párt egyik alapítója és vezetője — lemondtak képviselői megbízatásukról.⁷³ A Mindszenty-per tárgyalásának megkezdésekor Barankovics István a felesége, továbbá Jánosi József jezsuita páter és Blaskó Mária író női társaságában az amerikai követség kocsján elhagyta az országot. Távozását megelőzte Varga László, Pócza Lajos, Zoltán Pál és Belső Gyula emigrálása. Követők Barankovicsot Babóthy Ferenc, Eszterhás György, Kovács K. Zoltán, Mézes Miklós, Pete Ferenc és Villányi Miklós képviselők. A DNP 11 országgyűlési képviselője emigrált ezekben a hetekben.⁷⁴

Barankovics István Bécsbe érkezve bejelentette a DNP feloszlását, s — többek között — a következőket mondotta: „A múlt év decemberében, a legutolsó parlamenti beszédemben kifejtettem, hogy a kormánynak a szabadságjogokat megsemmisítő politikája következtében a Néppárt még az eddigi legszerényebb keretek között sem tudja működését folytatni annak a programnak a szellemében, amelyet a választók helyeseltek. E helyzetből azt a konzekvenciát vontam le, hogy mi a párt léte helyett inkább elveinket fogjuk választani. A pártot már karácsony előtt, majd január közepén fel akartam oszlatni. A kormány azonban a feloszlást a Mindszenty-pör idején súlyos retorziók nélkül nem vette volna tudomásul, jóllehet állandóan kitessékelték minket a közéletből. Arra is számítanom

72 *Hazánk*, 1949. január 7.

73 *Hazánk*, 1948. december 31.; *Hazánk*, 1949. január 7., január 9.; ON V. 169.

74 *Kovács K. Z.*: i. m. 237.

kellett, hogy a Mindszenty-pör után olyan nyilatkozatot követelnek tőlem, amelyet keresztény lelkiismeretemmel összeegyeztetni nem tudtam volna. Közben képviselőim ellen is megindult a nyomás. Így a kormány csak a lét és a becsület között hagyott választást.”⁷⁵ Az országban maradt képviselők egy kis csoportját a rendszer arra kényszerítette, hogy a párt „politikai bizottsága” nevében mondják ki a DNP megszűnését. E február 4-én hozott „határozatot” az országgyűlés 1949 március 10-i ülésén vette tudomásul.⁷⁶ Ezzel egyidejűleg megszűnt a párt sajtóorgánuma, a *Hazánk* is.

A Demokrata Néppárt önfeloszlatása az MDP politikájának következménye volt, amelynek hatására és alkalmazására megszűntek, illetve lehetetlenné váltak a polgári pártok működésének a feltételei. 1948–49 fordulóján Rákosiék már a koalíciós parasztpártokra is csak névlegesen, „szimbolikusan” tartottak igényt. Barankovics István, Bálint Sándor, Eckhardt Sándor, Farkas György, Kovács K. Zoltán, Keresztes Sándor, Rónay György, Varga László, Ugrin József és a többi DNP képviselő nem ellenségei, hanem csupán jogos bírálói voltak a korabeli rendszernek. A hatalom teljes kisajátítására törekvő MDP még ezt sem tűrte, ezért kellett távozniuk a politikai életből, sokuknak az országból is.

A Radikális Demokrata Pártszövetség megalakulása és programja

A városi kispolgárságot és értelmiséget képviselő Polgári Demokrata Pártban és Magyar Radikális Pártban az 1947. évi választások ellentétes hatásokat váltottak ki. Az MRP vezetősége megpróbálta korábbi kilátásainak megfelelően értékelni a pártnak a választásokon elért „sikereit”, a PDP Elnöki Tanácsa viszont a szeptember 5-én megtartott ülésén elhatározta, hogy petícióban tiltakozik a választások ellen. A PDP petíciója kérte a választások eredményeinek megsemmisítését, mert a névjegyzékből „alaptalan kihagyások” történtek, a felszólamlások nem kerültek érdemleges elbírálás alá, továbbá a névjegyzékből történt utólagos törlések és a névjegyzék-kivonatokkal történt szavazás miatt.⁷⁷ Amíg azonban a petíció benyújtását illetően egy ideig a PDP vezetőségén belül egyetértés mutatkozott, addig a párt képviselői már közel sem egyformán értékelték sem a választási eredményeket, sem a párt követendő politikai irányvonalát és parlamenti magatartását.

Supka Géza szeptember közepén azt hangsúlyozta, hogy a „pártviszályok” után most már az a legfontosabb feladat, hogy mindenki dolgozzon. Az MKP kormányprogram-javaslatát „járható út”-nak tartotta, sőt a PDP korábbi álláspontját megismételve a hároméves terv végrehajtásának támogatására hívott fel,

75 I. m. 238.

76 ON V. 972. A DNP feloszlatására vonatkozó nyilatkozatok nyilvánvalóan kényszer hatására születtek. A párt alkotmánya szerint a megszűnésről csak az Országos Nagyválasztmány hozhatott volna határozatot, nem is szólva arról, hogy „politikai bizottsága” nem is volt, sőt a főtitkár — Barankovics István — sem volt jogosult arra, hogy a pártot megszüntesse. Így egyik feloszlatási döntés sem volt jogszerű.

77 Világ, 1947. szeptember 10.

esupán a tőke kisajátítás ütemével kapcsolatban voltak aggályai.⁷⁸ Supka a PDP vezérszónokaként a kormányprogram feletti vitában is azt hangsúlyozta, hogy „mi nagyrészen ugyan elfogadjuk a kormányprogramot, de... elvi álláspontunknál fogva nincs módunkban a kormányprogramot magunkévá tennünk”.⁷⁹ A Dinnyés-kormány programja felett lezajlott parlamenti vita után viszont a PDP további politikáját illetően azt a következtetést vonta le, hogy az újjáépítés nehéz munkáját ne akadályozzák különböző közjogi vitákkal — például petíciók benyújtásával —, hanem inkább arra törekedjenek, hogy a baloldali polgári pártok összefogásával hozzanak létre egy olyan tömörülést, amely a parlamentben is a baloldali polgári gondolatot képviselné. Ezzel együtt elítélte az MFP törekvéseit is.

A Polgári Demokrata Párt szeptember végén és október első napjaiban kísérletet tett arra, hogy ezeket az elképzeléseket meg is valósítsa. E törekvésük sikeretelenségében közrejátszottak a PDP-n belüli ellentétek, valamint az, hogy ezt a hozzáállást csak az FMDP támogatta. A PDP ugyanakkor október elején nem csatlakozott a koalíció és az MRP Pfeifferék elleni petíciójához, de a saját korábbi petícióját október 21-én a PDP Intézőbizottságának javaslatára visszavonta.⁸⁰

A Polgári Demokrata Pártban már közvetlenül a választások után nézeteltérések keletkeztek a párt két szárnya között. Vészy Mátyás ugyanis — aki a párt országos szervezési vezetője volt, és a PDP-nek jutott 3 mandátum közül az egyiket megkapta — az ún. *Világ-Fáklya csoportot* (Supka Gézát, Kabakovits Józsefet, Bálint Imrét, Gorzó Nándort stb.) tette felelőssé azért, hogy a választás a Polgári Demokrata Párt számára „nem járt kellő eredménnyel”. Vidéki híveinek küldött „bizalmas beszámoló”-jában arra szólította fel őket, hogy a legközelebbi nagyválasztmányi ülésen — amelynek egyik feladata a választás „szomorú tanulságainak levonása” lesz — döntsenek arról, hogy kiket kívánnak a párt és a párt-sajtó élére állítani úgy, hogy annak „szellemi, erkölcsi és politikai irányítása teljesen a párt hatalma alá és szolgálatába kerüljön”.⁸¹ Vészy elképzelése az volt, hogy a vidéki párttagokra támaszkodva, akik a párt szavazóinak nagyobb részét tették ki, sikerül eltávolítani a pártvezetésből a baloldalt, vagy legalábbis háttérbe szorítani azt. Vészy koncepciója támogatására a nagyválasztmány 12 tagjának — köztük Horváth Boldizsár, Rupert Rezső, Kálmán Szilviusz György, Alföldi Géza stb., akiknek a vidéki szervezetekben elég nagy tekintélye volt — előzetes beleegyezését is megszerezte. Ők ugyanis aláírásukkal „hitelesítették” Vészy „bizalmas beszámoló”-ját.

A Polgári Demokrata Párt szempontjából „sorsdöntő” nagyválasztmányi ülést 1947. október 26-án tartották meg.⁸² A nagyválasztmány Bódy Ernőt választotta meg a párt elnökének, Kabakovits Józsefet alelnöknek, Gorzó Nándort — Vészy Mátyás helyett — az országos szervezés vezetőjének és Supka Gézát a *Világ* főszerkesztőjének.⁸³ A PDP új vezetősége közvetlenül a nagyválasztmány ülése után

78 *Világ*, 1947. szeptember 12.

79 ON I. 277–286.

80 *Világ*, 1947. október 23.

81 Országos Levéltár (a továbbiakban: OL). P. 1494. Gorzó (bilkei) cs. lt. 47. cs.

82 A PDP nagyválasztmányának eseményeit és határozatait illetően részletesen ld.: *Izsák Lajos*: Polgári ellenzéki pártok Magyarországon 1944–1949. Bp. 1983. 230–235.

83 *Világ*, 1947. október 28.

körlevelet intézett a párt fővárosi és vidéki szervezetei vezetőihez, amelyben a párt további céljaként a polgárság érdekeinek védelmét, és egy „kétségbevonhatatlanul baloldali” haladó polgári politika képviselését jelölte meg, továbbá reményét fejezte ki, hogy a „nagy ügy érdekében” az említett szervezetek továbbra is a PDP kötelékében maradnak.⁸⁴

A Magyar Radikális Pártot, illetve vezetőségét közvetlenül a választások után a mandátumok elosztása körüli problémák foglalkoztatták. Az MRP által szerzett hat mandátumból egy jutott Zsolt Bélának, Peyer Károlyra viszont — mivel ő szerepelt a legtöbb helyen listavezetőként — öt mandátum esett. Peyer azt szeretete volna, ha a fennmaradó négy mandátumot a Szociáldemokrata Pártból vele együtt kivált társai (Györki, Pozsgay és mások) kapnák meg. Ezzel szemben az MRP Elnöki Tanácsa a választások után úgy döntött, hogy a szóban forgó mandátumokat „régii radikálisoknak” kell adni, vagyis az MRP listáján — Peyer Károlyon kívül — őt „régii radikális” kerüljön be az országgyűlésbe. „Az Elnöki Tanácsnak ez a határozata — szögezte le az MRP döntése — kihatásában is jelentőséggel bír, mert a baloldal erősödésével jár... A párt parlamenti frakciójára nehéz feladat hárul. Két fronton kell majd küzdenie, a régi radikális gárda azonban biztosíték arra, hogy meg fogja állni a helyét mindkét irányban: a bíráló ellenzék szerepében éppúgy, mint minden jobboldali összefogással szemben a baloldal természetes küzdőtársaként.”⁸⁵

Az MRP és Peyerék között a mandátumok elosztásával kapcsolatos vita a szó szoros értelmében veszekedéssé fajult, ami csak Peyer Károly távozása után szűnt meg. A Magyar Radikális Párt 1947 őszén a Pfeifferék elleni petícióval demonstrálni akarta, hogy továbbra is kitart a baloldali politika, illetve a koalíció támogatása mellett. Helyeselte a párt a két munkáspárt közös kormányprogram-javaslatát is, de Zsolt Béla a kormányprogram feletti vitában — a PDP álláspontjához hasonlóan — kijelentette, hogy amikor a program egészével egyetért, mégsem fogadja azt el, mivel a „részleteiből” hiányzik azoknak a rétegeknek a védelme, akik a radikálisokat a parlamentbe küldték.⁸⁶ Az MRP október elején örömmel üdvözölte az európai kommunista és munkáspártok lengyelországi tanácskozását is. A Tájékoztató Iroda megalakulását bejelentő hivatalos közlemény után Kende Zsigmond — pártja nevében — a következőket állapította meg: „Látjuk és vállaljuk a magunk feladatát: a Nyugaton meg nem értett kelet-európai népi demokráciák védelmét és megértését azokkal a nyugat-európai és amerikai polgári értelmiségi rétegekkel, amelyeket semmiféle valódi érdek nem fűz az imperialista politikához.”⁸⁷

A Pfeiffer-párt likvidálása a Polgári Demokrata Párt vezetőiben azt az elhatározást érlelte meg, hogy tárgyalásokat kezdeményezzenek a Magyar Radikális Párt vezetőivel a két párt szorosabb együttműködéséről. Az egymáshoz való közeledésre a hajlandóság az MRP részéről is megvolt, sőt ez utóbbi párt jóvoltából az MKP is értesüléseket „szerzett” a december elején megindult tárgyalásról és támogatta is azt.⁸⁸ A PDP és MRP képviselőinek közös tanácskozásain az a véle-

84 OL Gorzó cs. lt. 47/b. cs.

85 Haladás, 1947. szeptember 18.

86 ON I. 254.

87 Haladás, 1947. október 9.

88 OL Gorzó cs. lt. 47. cs.; Országos Széchényi Könyvtár, Csécsy-hagyaték.

mény alakult ki, hogy a létrehozandó pártszövetségben a pártok tartsák meg „jogi személyiségüket”, vagyis önállóságukat. A két párt közötti tárgyalások azonban 1948 elején az MRP-ben felszínre jutott személyi ellentétek miatt átmenetileg szüneteltek. A tárgyalások szüneteltetésében ezenkívül az is szerepet játszott, hogy az érintettek egyelőre nem látták világosan az MRP, illetőleg a PDP helyét és lehetőségeit az újjászerveződő függetlenségi frontban. „A politikai helyzet szükségessé teszi annak a pártszövetségnek a megkötését — állapította meg Bródy Ernő a PDP Elnöki Tanácsának 1948. április 11-i ülésén —, amelynek teréről az utóbbi időben sokat tárgyaltunk.”⁸⁹ Az MRP Elnöki Tanácsa április 23-án foglalt állást e kérdésben, s még ugyanazon a napon találkozott a két párt vezetője is. Megvitatta, majd jóváhagyólag tudomásul vette a pártszövetség szerződés tervezetét.⁹⁰

A két párt vezetői közül Supka Géza a PDP részéről abban jelölte meg az új pártszövetség célját, hogy az „a polgárságnak jószándékú, becsületes baloldali bellítottságú elemeit átvezesse az új világ küszöbén, amelynek szemöldökfájára a »népi demokrácia« követelése van felírva. Az a baloldali polgárság, amely az új pártszövetség köré tömörül, legyen vele tisztában, hogy ez a pártszövetség nem lehet fedőszerve semmiféle jobboldali próbálkozásnak s nem lehet alibi-fügefalevele semmiféle reakciónak.”⁹¹ Zsolt Béla pedig a radikálisok nevében annak a véleményének adott hangot, hogy az új pártszövetségnek majd az lesz a feladata, hogy „a polgárság mindig vitathatatlanul nagy értékkeszletét az építés szolgálatába állítsuk és meggyőzzük a vezető erőket arról, hogy a polgárság ugyanolyan integráns alkotó része a népnek, mint a parasztság és a munkásság”. De egyúttal azt is hozzáfűzte, hogy „a polgárság alatt természetesen nem a nagyburzsoáziát” érti.⁹²

A Radikális Demokrata Pártszövetség megalakulását 1948. május 13-án hozták nyilvánosságra. A pártszövetség — programja szerint⁹³ — azokat a személyeket kívánta sorába tömöríteni, „akik nem tagjai ugyan egyik jelenlegi koalíciós pártnak sem, de kifogástalan múltjuk és demokratikus meggyőződésük alapján jogot szereztek arra, hogy a magyar közéletben és termelésben tevékeny szerepük legyen. Ezek az egyedek kimondottan kispolgári életkörülmények között élnek: iparosok, kereskedők, önálló foglalkozású egyének, orvosok, mérnökök stb., de vannak szép számmal demokratikus polgárok az agrár, tisztviselői, értelmiségi stb. rétegekben is.” Ez a dokumentum megpróbált választ adni arra is, hogy mi a különbség a munkáspártok és az új pártszövetség között. „Egyenesen ki kell mondani, hogy a marxista-leninista elmélet és gyakorlat alapvető kérdéseit tiszteletben tartjuk, egyrészt magunk is helyesljük, más vonatkozásban és elsősorban gazdaságpolitikai vonatkozásban toleranciát és megegyezést kívánunk a kétségtelenül meglevő és fontos feladatokat teljesítő kispolgári rétegek, illetőleg egyekkel szemben.” Azt is leszögezte a program, hogy a „főleg urbánus” réteg

89 OL Gorzó cs. lt. 48. cs.

90 Haladás, 1948. május 6.

91 Világ, 1948. május 13.

92 Világ, 1948. május 16.

93 OL Gorzó cs. lt. 50. cs. A pártszövetség programját akkor csak az új szervezet vezetői kapták kézhez. Publikálására vonatkozóan ld.: *Izsák Lajos: A Radikális Demokrata Pártszövetség programja* (1948). Levéltári Szemle, 1976. 2–3. 133–143.

számára egyenlő politikai elbánást és megélhetést követel. Az utóbbi egyébként azt jelentette, hogy „amennyiben a még nem államosított ipar, a nagy- vagy kiskereskedelem egyéni funkcióit a kormányzat — bár megfelelő ellenőrzéssel kiválóan és a közre előnyösen dolgozóknak — szűkíteni akarja, gondoskodjék az iparosok és kereskedők megfelelő egzisztenciális kérdéséről bizományi, jutalékos alapon, vagy végső esetben a nemzeti vállalatoknál leendő alkalmaztatással”.

Az RDP programja — a pártszövetség általános célkitűzéseként — együttműködést kívánt a többi párttal a „magyar nép boldogulására”, de elítélt mindenféle parancsuralmat és diktatúrát, s követelte a szabad véleménynyilvánítás és kritika jogát, a lelkiismereti és vallásszabadságot, valamint a magántulajdon védelmét. Ugyanakkor azt is hangsúlyozta, hogy „egy érdeket tekintünk főérdeknek, a nép anyagi és szellemi boldogulását, a szociális értelmű polgáriadosást”. A konkrét követeléseket illetően külön foglalkozott a program a kormányzás, az országgyűlés és az egyes minisztériumok helyzetével és feladataival. Így továbbra is a köztársasági államforma fenntartása mellett foglalt állást, „őszintén demokratikus választás”-t követelt s egyben sürgette a törvényhatósági és községi választások mielőbbi megtartását. Továbbá értékálló pénzt és egészséges hitelpolitikát követelt, valamint valódi népi szövetkezetek létrehozását, továbbá a „monopolisztikus nagyvállalatok szükség szerinti állami kezelésbe vételét”. Modern közegészségügy és teljes társadalombiztosítás megteremtéséért szállt síkra. A mezőgazdaságot illetően követelte az új birtokosok földjeinek telekkönyvezését, a meglévő birtoktestek állandóságának biztosítását, kertes telkek kiosztását, valamint a belterjes gazdaság és kertgazdálkodás elmélyítését. Az állami birtokokon mintagazdaságok létesítését javasolta és a tenyészállatnevelés kiszélesítését. Követelte a politikától mentes korszerű hadsereg megteremtését, és végül az ország külpolitikáját illetően azt igényelte, hogy ott „Kossuth Lajos hagyományai érvényesüljenek”.

A Radikális Demokrata Pártszövetség irányítására tíz tagú Egyeztető Bizottságot hoztak létre. Ennek az MRP részéről Csécsy Imre, Halász Aladár, Kende Zsigmond, Szekeres János és Zsolt Béla, a PDP képviselőiben pedig Bálint Imre, Bródy Ernő, Gorzó Nándor, Kabakovits József és Supka Géza lettek a tagjai. Az új pártszövetség megalakulásakor ugyanakkor mindkét fél hangsúlyozta, hogy a szövetség megalakulása még csak a politikai együttműködést jelenti, s a szövetségben belül a pártok önállóságukat továbbra is megtartják. A kormány a megalakult RDP-t jóindulattal fogadta és a két párt elhatározását tudomásul vette. Az új pártszövetség május 30-án Szegeden megtartotta első vidéki nagygyűlését is, ahol a jelentős számú érdeklődő jelenlétében a pártszövetség vezetői ismertették a program legfontosabb célkitűzéseit.⁹⁴

Az RDP megalakulásában a politikai élet balratolódása mellett jelentős szerepet játszott az elvek azonossága is. A radikálisokat és a polgári demokratákat összefogta a korábbi közös cél, a demokrácia megvalósítása is. Mindkét párt ugyanis szinte megalakulása pillanatától kezdve alapvető célkitűzésként hirdette a demokrácia megteremtését és a „reakció elleni közös harcot”. Az új program a két párt korábbi programjaihoz képest a lényeges, alapvető követeléseket tekintve nem változott, bár figyelembe vette az országban közben végbement politikai

94 Világ, 1948. június 1.

és társadalmi változásokat, s megpróbált ezekhez alkalmazkodni. Egyúttal azonban mindkét párt vezetői tisztában voltak azzal is, hogy a Radikális Demokrata Pártszövetséget alkotó két párt külön-külön korábban sem jelentett nagyobb súlyt a magyar belpolitikában, koalíciót támogató, illetve ellenzéki magatartásuk nem befolyásolta lényegesen a politikai erőviszonyok alakulását, sőt számítottak arra is, hogy valószínűleg az új pártszövetségnek sem lesz majd nagyobb szerepe. „De szent meggyőződése — szögezte le mégis Supka Géza az RDP megalakulása után —, hogy az egész magyar közélet felfigyel majd törekvéseink és a bennünket irányító eszmék tisztaságára..., amely joggal követelheti meg a maga és az általa képviselt polgári rétegek számára azt a tisztas helyet, amely minden haladó és becsületes törekvést megillet az épülő magyar demokráciában.”⁹⁵ Az RDP vezetői remélték és törekedtek is arra, hogy valamilyen formában továbbra is a „felszínen maradvá” tevékeny részesei legyenek a politikai életnek. Számukra a lehetőség az új pártszövetség megalakulásakor meg is volt. A kormány mellett ugyanis a Radikális Demokrata Pártszövetség megalakulását az „egyesülés befejezése” előtt álló munkáspártok is jóindulatúan vették tudomásul. „A magyar demokrácia mindig nagyon nagy szerepet szánt ama részének is, amely a Radikális Demokrata Pártszövetséghez tartozik — állapította meg a *Szabad Nép* az alakulóülésről írt tudósításában. — Nem zárja tehát el ajtaját azok előtt a szervezetek előtt sem, amelyek ma a koalíción kívül állnak, de amelyek a demokrácia építésében tevékeny részt akarnak vállalni.”⁹⁶ Ez az állásfoglalás pedig azt is kilátásba helyezte, hogy a pártszövetséget a politikai életben a jövőben is szívesen látják.

A Független Kisgazdapárt két balatonkenesei értekezletének határozata

1947. szeptember 11-13-án került sor a kisgazdapárt politikai irányvonala és jövője szempontjából is nagy jelentőségű Országos Nagyválasztmány ülésére. A választások után számos küldöttség kereste fel az FKGP vezetőségét. Követeléseik között első helyen állt a „baloldali csoport” tagjainak fegyelmi elé állítása, Ortutay Gyulának, Katona Jenőnek és másoknak a pártból való eltávolítása. Továbbá azt is kérték, illetve javasolták, hogy szervezzék át az országos pártközpontot „és onnan a nem odavaló, vagy megbízhatatlan egyének azonnali elbocsájtását... új alkalmazást nyert tisztviselőket arra utasítani, hogy mindenkivel szemben előzékeny, figyelmes és segítő magatartást tanúsítsanak, különösen fontos ez a vidékről ügyes-bajos dolguk elintézésére felutazott személyekkel szemben... kérjük a párt további bomlásának megakadályozása végett indítványunk elfogadását. Amidőn pártunk nagynevű mártírjának mondását idézzük: »Legyen a magyar a jövőben gerinces«.”⁹⁷

A nagyválasztmányi ülés összetétele nem kedvezett a Dobi István vezette pártvezetőség törekvéseinek, a koalíciós politika melletti kiállásnak. A nagyválaszt-

95 Haladás, 1948. május 27.

96 Szabad Nép, 1948. május 26.

97 PIL 285/1-9.

mányi ülés ezzel együtt is a régi kisgazda szellem fellángolását eredményezte. „Pfeifferék erősen megdolgozták az 1947 őszi nagyválasztmány tagjait — emlékezett vissza a baloldal egyik akkori prominens képviselője, Bognár József —, ily módon tört ki a lázadás, amelyet csak a harmadik napon sikerült lecsillapítani.”⁹⁸ A nagyválasztmányi ülésen Dobinak és társainak valóban csak a legnagyobb nehézségek árán sikerült a párton belüli „lázadást” elhárítani.⁹⁹ A végrehajtott tisztújítás eredményeként a párt elnöke újra Dobi István, ügyvezető alelnöke Szabó Árpád lett. Bencsik Gyula, Brunsvik István, Filó Sámuel, Implom Ferenc, Szentiványi Lajos és Taksonyi János alelnökök lettek. Gyöngyösi Jánost, a volt külügyminisztert választották meg főtitkárnak. Az új Politikai Bizottságban pedig Baráth Endre, Czövek Jenő, Csala István, Kálmán Ferenc, Kovács István, Patonay Elek, Rácz Lajos, Szakács József, Bereczky Albert, Bognár József, Dulin Jenő, Mátéffy Géza, Németh Imre, Pongrácz Aladár, Róth Pál és özv. Thuróczy Géza né kapott helyet. A hosszú vajúdas után megválasztott új vezetőség — Dobival és Gyöngyösivel az élen — kompromisszum eredménye volt. Pfeifferék egyetlen támogatója sem került az új vezetőségbe, ugyanakkor a legharciasabb „baloldaliak” is kimaradtak belőle. Az elégedetlenkedő választmányi tagokat azzal szerelték le, hogy a nagyválasztmány határozatába felvették mindazokat a követeléseket, amelyek a viharos ülések során elhangzottak.

A nagyválasztmányon elfogadott határozat ugyanis állást foglalt a „koalíció fenntartása mellett”, de a koalíciós együttműködést feltételekhez kötötte. Így többek között a választások során elkövetett törvénysértések jóvátételét, a választások tisztasága ellen vétők bíróság elé állítását, a községi választások megtartását, az egyház és állam viszonyának rendezését és a mezőgazdasági érdekképviselet megteremtését követelte. Ezzel együtt tiltakozott az erőszakos „párttoborzások” miatt, és sürgette az amnesztia- és az internálási rendelet felülvizsgálatát. Javasolta, hogy a koalíciós pártok dolgozzanak ki három éves politikai programot a tiszta demokrácia jegyében és a törvények tiszteletben tartásának szellemében.¹⁰⁰

Az új koalíciós kormány programja — amit a két munkáspárt dolgozott ki — azonban mutatta, hogy az ország életében — a választásokon kinyilvánított népakarattal ellentétben — megkezdődött egy új, a „szocializmus megvalósítását”, az arra való döntő irányvételt jelentő időszak. Ebben az FKGP új vezetőségének lényegében az lesz a feladata, hogy a munkáspártok által javasolt programot, az abból rá háruló feladatok következetes végrehajtását támogassa. Az FKGP vezetősége ennek következtében már 1947 novemberében elméletileg is kiállt a népi demokrácia mellett. Igaz, ez utóbbi és a szocializmus között megpróbált határvonalat húzni. „Mi egy haladó, mégpedig radikális haladó kispolgári pártnak tartjuk magunkat. Demokráciát, népi demokráciát akarunk. A munkáspártok szocializmust, ez azonban egy távolabbi cél — jelentette ki Gyöngyösi János, a párt főtitkára —, előtte a »népi demokráciát« kell megvalósítani.”

Az FKGP vezetősége az 1948. március 6–7-i balatonkenesei értekezletén foglalt állást az új politikai irányvonal mellett. Az értekezlet első részében, Gyöngyösi János főtitkár előadása nyomán, a kormány külpolitikáját és a nemzetközi

98 PIL 867.f. 2/b–281.

99 Részletesen ld.: *Vida István: A Független Kisgazdapárt politikája 1944–1947.* Bp. 1976. 336–340.

100 Kis Újság, 1947. szeptember 14.

helyzetet vitatták meg. Oltványi Imre, Ortutay Gyula, Bognár József és mások hozzászólása után egyhangú határozatot fogadtak el, amelyben helyeslőleg vették tudomásul a kormányzat külpolitikáját. Üdvözölték a Szovjetunióval és a többi „népi demokráciával” már megkötött, illetőleg kötendő barátsági és kölcsönös segítségnyújtási szerződéseket, amelyek „lebontják a bizalmatlanság falait Magyarország és szomszédai között, békét, nyugalmat teremtenek a Duna-medencében, biztosítják az itthon és a szomszéd országokban élő magyarok számára a gazdasági boldogulást, a politikai és kulturális szabadságot”.¹⁰¹ Az értekezlet azt is megállapította, hogy a felszabadulás óta az ország következetesen demokratikus erői által követett jó külpolitika tette lehetővé a „magyar élet sorsdöntő jelentőségű három reformjának”, a földreformnak, az államosításnak és a társadalmi átalakulásnak az elindítását és végrehajtását.

A belpolitikai helyzetről Dobi István pártelnök tartott előadást az értekezleten. Dobi a következő kérdésekben kérte a jelenlevők állásfoglalását: „1. Mint-hogy a fejlődésben eljutottunk a népi demokráciába és a haladás iránya szocializmus felé mutat, milyen feladatai vannak ebben a helyzetben a Kisgazda Pártnak?; 2. A Nemzeti Függetlenségi Front kérdése; 3. A szövetkezetek ügye; 4. A nagyválasztmány előkészítése és annak feladatai.”¹⁰² A vitában Bognár József a „népi demokráciá”-t mint a szocialista társadalmi rend formáját határozta meg, és úgy foglalt állást, hogy „ez a népi demokrácia minden ember számára biztosítani akarja az egyenlő indulás feltételeit, s az egyre inkább osztály nélkülivé váló társadalmon belül az egész dolgozó nép felemelésére törekszik, célitűzései olyanok, amelyeket a Független Kisgazdapárt szolgálni tud”. Bognár tehát a maga részéről elfogadta, illetőleg elfogadásra ajánlotta a demokrácia „új formáját”. Dobi abban jelölte meg az FKGP feladatait, hogy a többi demokratikus erővel összefogva vegyen részt az új társadalmi rendszer kialakításában, segítse a parasztságot és a demokratikus kispolgári rétegeket, hogy azok is megtalálják helyüket az új társadalmi rendben.

A belpolitikai vita alapján elfogadott egyhangú határozat leszögezte, hogy az FKGP teljes erejével részt vesz a „koalíció demokratikus építő és kormányzó munkájában”, helyesli a demokratikus erőknek az addigi koalíciós keretnél szorosabb összefogását, vagyis az új függetlenségi front létrehozását. Utalt arra is, hogy a párt teljesíti „természetes kötelességét” a magyar demokráciában, más szóval vezetni kívánja a parasztságot és a kispolgárságot a haladás útján. A határozat megfogalmazta az FKGP álláspontját a szövetkezeti kérdésben is: „Ennek a legalkalmasabb módja az önkéntes társuláson alapuló, államilag hathatósan támogatott szövetkezés, amivel nemcsak a termelési nehézségeket lehet áthidalni, hanem későbbre várható mezőgazdasági értékesítési válságokkal szemben is ellenállóvá teszi a parasztságunkat és biztosítja gazdasági megerősödését.”¹⁰³ Végül a határozat leszögezi, hogy a nagyválasztmányi ülésen végre kell hajtani azokat a szervezeti és személyi változásokat, amelyek alkalmassá teszik a pártot az új feladatok „hiánytalan teljesítésére”. Magyarán szólva a „baloldali csoport” nyomására az FKGP vezetőségének, képviselőinek és tagjainak tovább kell folytatni azt a politikai irányvonalat, amit a kommunisták kijelöltek számukra.

101 Kis Újság, 1948. március 9.

102 Uo.

103 Uo.

Az FKGP 1948. április 17–19-én ülésező nagyválasztmánya a márciusi balatonkenesei értekezlet szellemében választotta újjá a pártvezetőséget. A párt elnöke továbbra is Dobi István, főtájkára Gyöngyösi János maradt. Ügyvezető alelnök Bognár József, alelnökök pedig Barcs Sándor, Csizmadia Lajos, Gáspár Vince, Implom Ferenc, Rácz Lajos és Szabó Ferenc lettek. Filó Sámuel, Kálmán Ferenc, Mihályfi Ernő, Ortutay Gyula, Szabó Árpád és Szentiványi Lajos társelnökként kerültek a párt szűkebb vezetőségébe. A Politikai Bizottságba — a fentiekén kívül — Antall József, Csaba István, Dancs József, Dinnyés Lajos, Fésüs László, Györgyi Lajos, Katona Jenő, Kiss Gergely, Offner Alfréd, Patonay Elek, Pesta László, Pokorny Hermanné, Rubletzky Géza és Szabó Kálmán kapott helyet. A párt ellenzéki beállítottságú tagjait mind eltávolították, az FKGP-n belüli erőviszonyok így „véglegesen a baloldal” javára dőltek el. A párt régebbi, tekintélyes vezetői közül ekkor is többen (pl. Eröss János) az ország elhagyására kényszerültek. A megmaradt párttagság azonban még mindig nem volt egységes a jövőt illetően, számosan változatlanul elutasították a „szocializmus perspektíváját”.

A két munkáspárt „egyesülése” után, 1948 nyarán—kora őszén az FKGP vezetősége is eljutott odáig, hogy vállalta: a „szocialista rendszert” falun is ki kell építeni. Ebből a szempontból is jellemző volt Dobiék nézeteinek gyors változása, politikájuknak az MDP-éhez való azonnali igazítása. „Voltam Rákosinál — mondotta Dobi az FKGP képviselőinek 1948. július 8-i értekezletén —, és azt mondta, hogy addig, amíg a parasztság azt szükségesnek és helyesnek nem tartja, ők nem erőszakolják a kollektivizálást. A párt több tagja: Gyöngyösi, Ortutay, Bognár szintén beszéltek Rákosival, akiknek hasonlóan nyilatkozott Rákosi, illetve a KV több tagja. Ma ismét beszéltem Rákosival, aki kijelentette, hogy a kormány gazdasági programja egyáltalán nem változott, ugyanaz, ami volt. Ilyen értelemben kell megnyugtadni parasztságunkat, és mondjuk meg, hogy mi a Kisgazdapárt álláspontja... mi továbbra is a magántulajdon elve alapján állunk, a parasztság földtulajdonát illetően.”¹⁰⁴

Néhány héttel később, 1948. augusztus 20-án hangzott el Rákosi Mátyás beszéde az új kenyér kecskeméti ünnepén: „A magyar demokrácia természetesen minden erejével azon van, hogy támogassa a dolgozó parasztságot a szövetkezésben, hogy kezükre járjon minden téren gazdasági megerősedésükben.” Rákosi egyúttal a következőket is hangsúlyozta: „A demokrácia nemcsak a dolgozó parasztság szövetkezését támogatja, de gondoskodik róla, hogy a kulák nagygazda fája ne nőjön az égig, hogy korlátok közé szorítsák a kulák terjeszkedését... A népi demokráciának, mely a városban annyi sikerrel építi a szocializmust, a falun is meg kell kezdenie ezt a munkát, a dolgozó parasztság megerősítésére és felvirágoztatására. A kérdés, hogy merre menjen a dolgozó parasztság, fel van vetve, és a válasz is világos. A dolgozó parasztság a szövetkezés, a kölcsönös segítés és a közös munka útját választja. És ebben teljes erővel támogatja őt a város dolgozó népe, az egész demokrácia.”¹⁰⁵ Mindez azt jelentette, hogy az MDP módosította az MKP néhány hónappal korábban meghirdetett parasztpolitikáját, azaz a mezőgazdaságot illetően is rátér a szocializmus útjára. Ebben a beszédében Rákosi nem véletlenül dicsérte meg a kisgazdapártot, amely szerinte egy év alatt megtisz-

104 PIL 285/1–153.

105 Rákosi Mátyás: Válogatott beszédek és cikkek. Bp. 1950. 332–334.

tult, s mostani vezetői világosan látják a munkássággal való szövetség és a kulák gazdák elleni harc szükségességét és teljes erővel támogatják a parasztság szövetezését, a falusi tervgazdálkodást.¹⁰⁶

Rákosi Mátyásnak ezt a véleményét mintegy igazolta az FKGP második balatonkenesei értekezlete, amelyet 1948. október 28–29-én tartottak. Az itt elfogadott határozatok¹⁰⁷ rögzítették, hogy a kisgazdapárt életében „végbement elvi tisztulás, szervezeti és személyi változások” falusi vonatkozásban azt jelentik, hogy a jövőben a kis- és középparasztságra kívánnak támaszkodni. Hangsúlyozták, hogy „az állam és a pártszervezetek álljanak a bátor kezdeményezők, az újjítók, a kis- és középparasztnak termelő, bérlő és értékesítő szervezetek mellé. A megalakuló érdekvédelmi szervezet, a politikai és népi szerveken keresztül óvják a parasztságot az ellenforradalmi szellem, a passzivitás és a népi romantika kísértéseivel szemben. Legyenek segítségére abban a nehéz munkában, amelynek célja a falu népének teljes felszabadulása, gazdasági boldogulása, kulturális felemelkedése és a magyar dolgozó paraszt emberhez méltó életformájának kialakítása.” A határozat helyeselte, hogy a kormány elsősorban a nehézipar fejlesztésére fordít nagy figyelmet, beváltak az államosításhoz fűzött várakozások nemcsak politikai, hanem szociális vonalon és gazdasági téren is egyaránt, s kifejezte azt a kívánságot, hogy a kormány „fordítson figyelmet arra, hogy a szervezetek mellett erős és egészséges mezőgazdasági ipar épüljön ki”. A határozat a továbbiakban a „népi demokrácia továbbfejlesztése” és a függetlenségi front, vagyis a koalíció újjászervezése szempontjából elsődlegesnek a „munkásság és a dolgozó parasztság szövetségé” megerősítését tartotta. Foglalkozott az értelmiség és a dolgozó kispolgárság helyzetével is: „A kisiparos és a kiskereskedő szorgalmára és szakértelmére éppúgy szükség van a minőségi termelésben, a tervgazdaságban és az átalakult termelési és értékesítési hálózatban, mint azokra az értelmiségi elemekre, akiknek magasabb szellemi felkészültségét, tanultságát és tudását sem az államigazgatás, sem a termelés, sem a gazdasági vagy tudományos élet nem nélkülözheti és éppen nélkülözhetetlenségük biztosítja számukra a nagyobb megbecsülést”, de ezzel együtt azt is leszögezte, hogy az említett rétegekkel szemben jogos kívánságom a „népi demokrácia őszinte szolgálatának” a megkövetelése.

Ideológiai téren harcot hirdetett a „mindszentyizmus szelleme” és a reakció ellen. „Az országos értekezlet tiltakozik az ellen — hangsúlyozta a határozat —, hogy Mindszenty bíboros kiváltságos helyzetét, amelyet mint a legnagyobb magyarországi keresztény egyház feje élvez, államellenes és demokráciellenes tevékenységre használja fel. Az esztergomi érsek súlyosan sérti az egyházi és a katolikus tömegek érdekeit, amikor a politikát behurcolja a templomi szószékre és körmenetekre.” Vagyis szószó szerint átvette a Rákosiék által már korábban megfogalmazott vádakot, sőt ezeket mintegy megerősítve azt is követelte, hogy a hazájukhoz hú katolikus tömegek „utasítsák el maguktól a mindszentyizmusban jelentkező ellenforradalmi szellemet. A kormány [pedig] akadályozza meg a lelkek békéjének állandó nyugtalanítását.”

106 I. h., valamint a probléma jelentőségéről, az MDP szervezeti politikájának megváltoztatásáról részletesen ld.: *Tóth István*: Föld, érdekvédelem, szervezet — pártok 1944–48. Múltunk, 1991. 2–3. 160–165. és *Simon Péter*: A magyar parasztság sorsfordulója 1946–1949. Bp. 1984. 94–110.

107 A második balatonkenesei értekezlet. Kiadja a Független Kisgazda-, Földmunkás és Polgári Párt. Bp. 1948. 118–121.

Üdvözölte a honvédség újjászervezését, a korszerű, erős néphadsereg megteremtésére irányuló törekvéseket. Külpolitikai téren pedig állást foglalt a korábbi szovjetbarát külpolitikai irány mellett. „Az országnak a Szovjetunióval és a népi demokráciákkal kötött szerződésai biztosítják függetlenségünket, belső békénket, külső biztonságunkat és gazdasági felemelkedésünket. A Duna-medencében létrehozták azt a légkört — hangzott a határozat —, amely a határokon túl élő magyarok sorsának megnyugtató rendezéséhez szükséges volt. Örömet fejezi ki az értekezlet a magyar–csehszlovák kérdésben beállott fordulat végett.” Végül az FKGP sajnálkozott, hogy hazánk felvételét az ENSZ-be „a békeszerződésben elismert joga ellenére a nyugati nagyhatalmak meghíúsították”, és felhívta a kormányt, tegyen meg mindent „vitathatatlan igényünk” érvényesítésére.

Dobi István pártelnök a következő ajánló sorok kíséretében juttatta el a határozatot és az értekezleten elhangzott felszólalások nyomtatott szövegét a párt tagjaihoz: „Erősítsék álláspontjukban a népi demokrácia híveit és győzzék meg a bizalmatlanokat arról, hogy a mi utunk helyes, és hogy ez az út az egész magyar dolgozó nép felemelkedésének az útja. Ehhez a meggyőzéshez akarunk eszközt, de azt is mondhatom, hogy fegyvert adni azoknak a kezbe, akik velünk vannak... Azt akarjuk, hogy a balatonkenesei hang és szellem eljusson minden pártszervezetbe, minden városba és faluba, de jusson el a legtávolabbi tanyára is, ahol parasztok élnek, dolgoznak és várják gazdasági helyzetük további egészséges meg erősödését, nehézségeik könnyítését, életformájuk jobbrafordulását.”¹⁰⁸ A pártvezetőség kiábrándító állásfoglalásai, határozatai és tettei azonban nem ebbe, hanem egészen más irányba hatottak. Nagymértékben növelték például az FKGP-ből kiábrándultak és ezért kilépők számát, és ezzel is meggyorsították a kiscgazda pártszervezetek széthullását.

A hatalom teljes kisajátítása, a „rendőrállam” megteremtése

A tényleges, kemény polgári ellenzéki pártokra (MFP, DNP) mért súlyos csapásokkal együtt 1947–48 fordulójára a koalíció is lényegében látszatkoalícióvá vált. Ennek fenntartásában — ahogy ez már korábban is történt — fontos szerepe volt az ún. titkos párttagoknak, azaz a kommunisták által a koalíciós pártokba beépített megbízottaknak. Az MKP Főtitkársága 1948. február 13-i ülésén vizsgálta felül erre vonatkozó korábbi álláspontját és a következő határozatot hozta: „A Főtitkárság — az ülésen Rákosi, Kádár, Farkas és Donáth Ferenc volt jelen — úgy dönt, hogy a jövőben fontosabb embereket csak a Főtitkárság vehet fel titkos tagként. A többi titkos tagokat is be kell jelenteni. A titkos tagoktól belépési nyilatkozatot kell kérni, de a felvételükről értesítést nem kapnak. A titkos tagoknak pártadót és hozzájárulást kell fizetni. Őket a Karhatalmi Osztály tartja nyilván, valamint azt az elvtársat is, aki a titkos tagot tartja.”¹⁰⁹ Az alkalmazás szigorításával együtt irányt lehetett venni a koalíció felszámolására, az egypártrendszer kialakítására.

108 I. m. 4.

109 PIL. 274/4–166.

Az egypártrendszer megteremtésére való tényleges törekvés először 1948 márciusában került nyilvánosságra, amikor Rákosi Mátvás az MKP funkcionáriusainak értekezletén, az ellenzéki pártok politikai életből való kiszorításával együtt felvetette a koalíció átalakításának, fokozatos felszámolásának az ügyét. Ennek lényege — Rákosi akkori elképzelései szerint — az volt, hogy az új koalícióban „a többi pártok csak fővárosi szervezet alapján lesznek, és a falvakban, vidéken különösebb szervezetei csak a kommunista pártnak lesznek”. Hozzátette még azt is, hogy az MKP-nak „arra kell venni az irányt, hogy a falu használható emberei szervezetileg is benne legyenek a kommunista pártban, és a többi pártok többi része a Magyar Függetlenségi Front[ban] vagy egyéb alakulatban a központban úgy legyenek elhelyezve, hogy egy szigorú központi szervezet lesz, amelynek a tengelye a kommunista párt, és amely köré lesznek elhelyezve a többi pártok”. A konkrét tennivalókat illetően rögtön le is szögezte: „Ez a mostani szervezési és politikai vonal, amire nekünk kell menni, és amit remélünk, hogy őszre meg is tudunk csinálni, és akkor a demokráciát nem tudja hátráltatni a koalíciós alkudozás, intrika, amely még most is érezteti hatását. Ezzel kapcsolatban természetesen likvidálni fogjuk a még meglévő jobboldali vagy félfasiszta pártokat. A likvidálás úgy fog történni, hogy a Barankovics-párt néhány használható emberét Barankovicsal együtt áthozzuk a kisgazdapártba, Baloghot és néhány emberét szintén, a megmaradó rekációsokról pedig gondoskodunk, hogy eltűnjenek a színről.”¹¹⁰

Már e koncepció jegyében született még a kisgazdapárt első balatonkenesei határozata, majd a két polgári-kispolgári liberális párt (MRP és PDP) pártszövetségének megalakulása és elismerése, továbbá azok az intézkedések, amelyek 1948 áprilisában a koalíciós pártok egységes nőszervezetének, a Magyar Nők Demokratikus Szövetségének (MNDSZ) megalakításához vezettek. 1948 tavaszán megszűntek a koalíciós pártok különböző ifjúsági szervezetei is, majd a munkás- és parasztifjúsági szövetségek, valamint a különböző rétegszervezetek és a középiskolák szövetségének összevonásával létrejött a Magyar Ifjúság Népi Szövetsége (MINSZ), a magyar ifjúság egységes tömegszervezete. E szervezetek vezetői — elnökei — Rajk Lászlóné, illetve Nonn György, a kommunista párt tagjai voltak.

1948 nyarán, a két munkáspárt „egyesülése” után (amely valójában az SZDP baloldalának beolvasztását jelentette a kommunista pártba) az MDP vezetői — ahogy ez a párt programjából is kitűnt — már konkrét célként jelölték meg a többpártrendszer felszámolását. A pártok temetőjéül az újjáalakuló függetlenségi frontot jelölték ki. „A Magyar Dolgozók Pártja a demokratikus pártok eddigi többé-kevésbé laza koalíciója helyett a népi egység politikai tömegszervezetének, az új Függetlenségi Frontnak megteremtéséért száll síkra — állapította meg a programnyilatkozat. — ... A Függetlenségi Front: a munkásság, parasztság, értelmiség, dolgozó kisemberek, Magyarország minden haladó, hazafias eleme szoros harci és építő szövetségének egységes szervezete. A Függetlenségi Frontban ezért nemcsak a demokratikus politikai pártok, hanem a magyar nép nagy társadalmi szervezeteinek, a szakszervezeteknek, a szövetkezeteknek, a nők és az ifjúság egységes szervezeteinek is méltó helyet kell biztosítani.”¹¹¹ Ezt a belpolitikai törek-

110 PIL 274/16–133.

111 A Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt határozatai 1944–1948. Bp. 1967. 597.

vést külpolitikai téren mintegy alátámasztotta a „népi demokratikus országokkal” addig megkötött kétoldalú barátsági szerződések sorozata, s legfőbb alapelveként: „szövetség a Szovjetunióval, az imperialistaellenes és demokratikus tábor vezető szocialista nagyhatalmával, a béke, a nemzeti függetlenség és a társadalmi haladás örével.”¹¹²

A Függetlenségi Front újjászervezésének koncepciója alapján kezdődtek rögtön a tárgyalások alsóbb szinten is a két agrárpárt képviselőivel. 1948 nyarán például megállapodtak abban, hogy az MDP és az NPP, illetve FKGP „közigazgatási politikáját összehangolják, az elvi kérdéseket és konkrét kérdéseket egyaránt rendszeres tárgyalások során tisztázzák”.¹¹³ Az MDP vezetőinek tudtával és hozzájárulásával került 1948 augusztus elején Harrer Ferenc a Radikális Demokrata Pártszövetség élére.¹¹⁴ Harrer a pártszövetség elnökeként tett első nyilatkozatában rögtön vállalta, hogy a vezetése alatt álló szervezet legfontosabb feladata az lesz, hogy részt vegyen a „polgárság felvilágosításában a kül- és belpolitikai valóságos helyzetről és a belőle ésszerűen levonandó következtetésekről, a népi demokrácia lényegéről, a polgári boldogulásnak a lehetőségeiről a népi demokráciában és attentista magatartás veszélyeiről s végzetessé válhatásáról, végül, de nem utolsósorban a polgárság osztályérdekeinek megvédéséről a népi demokrácia eszméjében”.¹¹⁵ Az FMDP képviselőcsoportja 1948. augusztus 31-én foglalkozott az új függetlenségi népfront kialakításának kérdéseivel. Az értekezletről kiadott közlemény tükrözi: a Balogh-párt is tudatában van annak, hogy most az „összes demokratikus erők” a korábbinál még szorosabb együttműködése a kijelölt cél: „Az együttműködés kiindulópontját a párt abban látja, hogy kész közreműködni az új Nemzeti Függetlenségi Front programját előkészítő tárgyalásokban.”¹¹⁶

1948 őszén, a függetlenségi népfront „egyetlen, osztatlan tömegszervezetté” történő átalakítása jegyében felgyorsították a Nemzeti Parasztpárt és a Független Kisgazdapárt „belső tisztulási folyamatát”, ami az MDP vezetőinek elképzeléseivel összhangban „fent” és „lent” egyaránt tisztogatássá vált, s jobboldaliság ürügyén ezeket és tiszteket zárták ki ezekből a pártokból. Az MDP vezetőinek útmutatásai és tanácsai alapján hasonló események zajlottak le az FMDP-ben és a RDP-ben, ahol már csak azokat túrték meg, akik oszították az MDP bel- és külpolitikai céljait és a „szocializmus felé vezető irányzatot a társadalmi haladás természetes vonalának” tartották.¹¹⁷

Rákosi Máttyás az MDP Központi Vezetőségének 1948. november 27-i ülésén már azt is kijelentette, hogy az új függetlenségi népfront nem lesz tömegszervezet, azt főleg a célok azonossága tartja majd össze, azoké a céloké természetesen, amelyeket az MDP szab meg. „Lassanként ezeknek a pártoknak el kell halni, vagy legalábbis árnyékéletet (Gerő: Szimbolikus párt), szimbolikus pártokká kell lenniük” — mondotta, s egyúttal azt is leszögezte, hogy „Szövetségben vagyunk és ugyanakkor a szövetségesek likvidálására is irányt kell venni. Ez persze nem könnyű. az ember csinál valamit és annak az ellenkezőjét is csinálja.” De a Köz-

112 I. m. 603.

113 PIL 274/15–26.

114 *Izsák Lajos*: Polgári ellenzéki pártok i. m. 242–244.

115 Világ, 1948. augusztus 26.

116 Magyar Nemzet, 1948. szeptember 2.

117 Haladás, 1948. szeptember 30.

ponti Vezetőség ülésén tulajdonképpen Szakasits Árpád, a párt elnöke hangsúlyozta a legerőteljesebben a „régiformák és intézmények” megszüntetésének és a szovjet példa követésének, másolásának a fontosságát. „A mi pártunknak hűségesen követnie kell a Szovjetunió példáját és útmutatásait — emelte ki Szakasits —, mert igaza van Rákosi elvtársnak: nincs külön magyar út, amiként nincs külön szabadalmazott jugoszláv út sem, és semmiféle más külön út. Csak egy út van: a Szovjetunió vérrrel megszentelt és dicsőséges útja, a marxizmus-leninizmus útja! Minden más út a gyalázatba, a szolgaságba vezet.” Egyúttal ezen az ülésen Farkas Mihály mellett Gerő Ernőt is főtitkárhelyettesé neveztek ki.¹¹⁸

A szűkebb pártvezetőség ülését követően — néhány héttel később — az ország széles közvéleménye is megismerhette az MDP felfogását. „Mi az alapja az új Függetlenségi Népfrontnak?” — vetette fel a kérdést az MDP központi lapjának, a *Szabad Népek*nek 1949. január 30-i vezércikke, majd a választ is megadva a következőket írta: „Az új Függetlenségi Népfront semmiféle vonatkozásban nem lesz többé a pártok közötti versengés, belső birkózás arénája. A régi koalíciós huzavona, a »pártarányok« előtérbe állítása csak az ellenséget szolgálta.”

Rákosi — Sztálin útmutatásának megfelelően és azzal egyezően — e cikk megjelenésével egyidőben fejtette ki az új államhatalom és rendszer jellegével és formájával kapcsolatos álláspontját. Eszerint a rendszer már „funkciójára nézve proletárdiktatúra, szovjet forma nélkül”, ami nem teljes, mert a munkásosztály — a többpártrendszer miatt — csak szövetségeseivel megosztva gyakorolja a hatalmat. Ezért tehát át kell térni a „teljes” proletárdiktatúrára, a szovjet szisztémára, az egypártrendszerre.

A szövetségeseik likvidálását azonban akkor még gátolta, hogy formálisan ugyan, de a Demokrata Néppárt és a Keresztény Női Tábor is jelen volt még a politikai életben. E két párt sorsát a koncepció Mindszenty-per¹¹⁹ pecsételte meg. A DNP 1949 február elején „önfelosztásra” kényszerült. A Keresztény Női Tábor országgyűlési képviselői ellen — vidéki és fővárosi szervezetei ekkor már nem működhettek — pedig különböző vélt, illetve kitalált vádak alapján a belügyi szervek eljárást indítottak.¹²⁰ A párt vezetője, Slachta Margit így a politikai életből való visszavonulásra kényszerült, majd hamarosan az Egyesült Államokba távozott.

Az 1949. február 1-én megalakult Magyar Függetlenségi Népfront — elnök: Rákosi Mátyás, alelnök: Dobi István és Erdei Ferenc, főtitkár: Rajk László — jövőbeni szerepéről az MDP Központi Vezetősége márciusi ülésén a párt több vezetője is kifejtette véleményét. Révai József a következőket mondta: „A népfront szükséges, a mai fejlődési szakaszban elkerülhetetlen és ezért helyes, de átmeneti jellegű alakulat, amely átmenet, közbeeső lépcsőfok a polgári demokratikus többpártrendszerrel a proletárdiktatúra egypártrendszerére felé... transzmisszió, összekötő áttétel a munkásosztály és a többi dolgozó rétegek között, de áttétel az adott helyzetben, amikor a mi proletárállamunk még nem haladta túl, nem vetkőzte le teljesen a polgári demokratikus maradványokat.” Rajk László szerint „az MDP programján kívül nincs más alapja és talaja semmiféle más pártprogramnak a magyar dolgozó nép számára. Tehát a kör bezárult: aki más prog-

118 PIL Film. KV. 94. Az MDP Központi Vezetőségének 1948. november 27-i ülése.

119 Részletesen ld.: *Gergely Jenő–Izsák Lajos: A Mindszenty-per*. Bp. 1989.

120 ON V. 994.

ramot vall, mint a szocializmus építését, az már a magyar nép ellensége és nem a kormányzat valamiféle konstruktív demokratikus ellenzéke.” Ezen az elvi alapon „megszűnt a mellébeszélés lehetősége”, s a népfront lehetőséget nyújt arra, hogy az országgyűlést a „demokrácia megerősítésének, a szocializmus építése meggyorsításának szolgálatába állítsák”, de ezzel együtt Rajk azt is hangsúlyozta, hogy „a népfront ideiglenes és átmeneti jellegű”. Rajknak ezt az utóbbi kijelentését Rákosi is megerősítette: „Ha az elvtársak azt hiszik, hogy ez a népfront hosszú életű, tartós politikai képződmény, akkor nagyon tévednek... Nekünk az a benyomásunk, hogy sok ebből a népfrontpolitikából ki nem jön... Ezek szövetséges pártok, s pusztá létük talán több kárt okoz a demokráciának, mint hasznot. Mi ezt nem most ismertük fel, mi ezt már tavaly ősszel felismertük és ezért meggyorsítottuk az egész menetrendet.”¹²¹ Ezért a népfrontnak csak a választások előkészítésében és lebonyolításában juttattak szerepet.

1949 márciusában és áprilisában az MDP szervezetei minden megyében, városban és községben életre hívták a népfront-bizottságokat, amelyekben néhány taggal a parasztpárt és a kisgazdapárt, illetve a radikálisok is képviseltették magukat. Az elnöki és titkári tisztet azonban szinte mindenütt MDP-tagok töltötték be.¹²² Az MDP Központi Vezetősége 1949. április 2-i ülésén — aminek egyetlen napirendi pontja a „népfrontos választás”-ok ügye volt — Rákosi Mátyás beszámolójában újból nyomatékosan aláhúzta, hogy a választások egyik célja a szövetséges pártok elhalásának meggyorsítása, illetve a pártok likvidálása. Döntés született arról is, hogy a megválasztásra kerülő képviselők 70 %-a az MDP tagok közül kerüljön ki, a fennmaradó helyekre pedig elsősorban olyan jelöltek kerüljenek, akik fenntartás nélkül elfogadják az MDP irányvonalát. De azt is hangsúlyozták, hogy „Rendkívül vigyázni kell arra, hogy a választási harc ne galvanizálja, ne keltse új életre szövetségeseinket és ne adjon nekik módot arra, hogy alvó vagy elhalóban levő vidéki szervezeteik a választási harc folyamán feléledjenek vagy éppen megerősödjenek. Erre vonatkozólag egy csomó rendszabályt fogantatosítunk... Általában a választásokon a szövetségeseink önálló szerepét a minimumra kell csökkenteni. A falvakon csak a népfront és az MDP tartson gyűlést.”¹²³

A képviselői helyekre való jelölés a népfront vezetőinek kezében volt. Rákosi és a szűkebb „vezérkar” azt is elhatározta, hogy a népfront listáján szereplő volt „ellenzéki” pártok (MRP és MFDP) jelöltjei fele annyi esélyes helyet kapnak, mint ahány képviselőjük az 1947. évi választások után volt. Így a Balogh-párt a korábbi 18 helyett 9, a radikális párt pedig 3 esélyes helyet kapott. Sőt még arról is döntés született, hogy „Balogh nem lehet sehol listavezető”, úgyszintén a radikálisok sem.¹²⁴ Így természetesen formális szerep jutott a volt szövetségesek jelöltjeinek a választási agitációban is. Jelenlétük tulajdonképpen csak az együttműködést volt hivatva demonstrálni.

A köztársasági elnök 1949. április 12-én feloszlatta az erősen megcsönkült országgyűlést. A ciklus végére 1947 nyarához képest jelentősen megváltoztak a viszonyok; tíz helyett csak hat párt foglalt helyet a parlamentben. Az 1947 augusztus végén megválasztott képviselők közül csak 249 (60,58 %) maradt tagja az

121 PIL 276. f. 52. cs.

122 PIL 276. f. 55. cs.

123 PIL Film. KV. 97. Az MDP Központi Vezetőségének 1949. április 2-i ülése.

124 PIL 276. f. 55. cs.

induláskor 411 fős parlamentnek.¹²⁵ Az 1949. évi választások május 15-én voltak, s — a fentiekből következően — az MDP „átütő” sikerét hozták, a megválasztott képviselők 71 %-a a párt tagja volt.

„A májusi választás a magyar demokrácia és benne pártunk egyik legfényesebb győzelme volt, amelyet felszabadulásunk óta vívtunk” — mondotta Rákosi Mátyás választásokat értékelő beszámolójában. S talán nem véletlen, hogy eme „győzelemben” a Szovjetunióknak tulajdonított fontos szerepet. „Győzelmünk külpolitikai összetevői közt első helyen kell megemlítenem a Szovjetuniót, amelynek hatalmas eredményei a háború utáni gazdasági újjáépítésben csakúgy, mint következetes békepolitikája, nagymértékben hozzájárultak ahhoz, hogy a magyar dolgozó tömegek a népfront és pártunk felé fordultak. Minél jobban elmélyülnek a magyar demokrácia gyökerei, annál inkább tudatosodik a széles tömegekben az összefüggés a Szovjetunió sikerei és a mi eredményeink között. A Szovjetunió minden sikere egyben a miénk is és ez megmutatkozott most a választások alkalmával.”¹²⁶ A szovjet mintát, a proletárdiktatúra győzelmét tükrözte az új parlament összetétele. A 402 képviselő közül 176 munkás, 115 dolgozó paraszt, a többi értelmiségi, kisiparos, kiskereskedő és egyéb foglalkozású volt. A munkások aránya tehát majdnem 44%, a parasztoké kishíján 29%, a nők száma pedig 71, kereken 18% volt.¹²⁷

Az 1949 májusi országgyűlési választások után szinte egyik napról a másikra megszűnt a népfrontbizottságok működése, s ezzel együtt a volt koalíciós és liberális polgári ellenzéki pártok már egyébként is formális tevékenysége annak ellenére, hogy nem született sem törvény, sem rendelet e pártok megszüntetéséről. A Magyar Dolgozók Pártja így ténylegesen is egyeduralkodóvá, valójában állampárttá vált.

A többpártrendszer felszámolásával párhuzamosan, 1948 őszén és 1949 tavaszán az MDP vezetői erőfeszítéseket tettek az agrárpártok tagságának megnyerésére s egy egységes falusi tömegszervezetbe való tömörítésükre. A létrehozó új falusi tömegszervezet, a Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetsége (DÉFOSZ) szervezeti kereteit azonban leszűkítették a mezőgazdasági munkásokra és szegényparasztoakra. Így ennek működése 1949 tavaszától lényegében csak a munkaközvetítésre, vagyis a szakszervezeti tevékenységre korlátozódott.¹²⁸ A tulajdonos parasztság gazdasági érdekképviselet nélkül maradt.

A szakszervezeti mozgalom — az 1948 októberi, XVII. kongresszuson hozott elhatározás szerint — új szervezeti kereteket alakított ki, a szakmai szervezetek rendszeréről áttért az iparági szervezetek szerinti tagolódásra. Ekkor jött létre az a 19 szakszervezet, amely a korábbi 50 helyébe lépett. 1949. március 12-én — a kormány rendelete alapján — az üzemi bizottságokat beolvasztották a szakszervezetekbe.¹²⁹ Így megfosztották őket érdekvédelmi funkciójuktól, az üzemek ellenőrzésének feladataitól, s kiiktatták az új munkásrétegek szocializációjából is.

125 *Hubai László*: A parlament politikai és társadalmi összetétele. In: *A magyar parlament 1944–1949*. Bp. 1991. 237–238.

126 PIL Film. KV. 99. Az MDP Központi Vezetőségének 1949. május 31-i ülése.

127 Uo.

128 *Szakács Kálmán*: *Paraszti rétegszervezetek Magyarországon 1945–1951*. Bp. 1988. 139–188.

129 *Jakab Sándor*: *A magyar szakszervezeti mozgalom 1944–1950*. Bp. 1985. 101–133.

Tevékenységüket ezután már csaknem kizárólagosan a központi utasítások végrehajtása, a munkaversenyek adminisztratív szervezése jellemezte.

A kommunista hatalomátvétel és a sztálini típusú politikai rendszer kiépítésével együtt az MDP vezetői személycseréket hajtottak végre a közélet legmagasabb tisztségeiben és a kormányban is. 1948. augusztus elején leváltották Tildy Zoltán köztársasági elnököt, december elején pedig Dinnyés Lajos miniszterelnököt.

Tildy Zoltán, aki egész politikai pályafutása során, s különösen 1945 után mindig lojális volt a baloldal, így a kommunisták iránt, a proletárdiktatúra megteremtésekor mégsem felelt meg az MDP vezetőinek. Jellemző volt Rákosi indoklása az MDP Központi Vezetőségének 1948. július 31-i ülésén: „Tildyről nem lehet azt állítani, hogy valami következetesen demokrata lett volna. Mi, akik a politika kellős közepében álltunk, sajnos mindig azt tapasztaltuk, hogy minden nehéz helyzetben ingadozott és a kiindulási pontja sem volt mondjuk valami szélső demokrata ... hogy nem szakítottunk vele, annak az volt az oka, hogy kötöttük magunkat a lenini »bizonytalan szövetséges« teóriájához, hogy ki kell használni a bizonytalan szövetségeseket is.” Majd Csornoky Viktornak, Tildy vejének „kémkedési ügyét” hosszasan ecsetelve leszögezte: „július 29-én a Politikai Bizottság elhatározta, hogy Tildynek azonnal le kell mondania, mégpedig olyan szöveg szerint, amit mi állapítunk meg.”¹³⁰ Tildy ezután „megírta” lemondó levelét, s a parlament 1948. augusztus 3-án Szakasits Árpád személyében — nyilván jutalomként a szociáldemokrata párt felszámolásában és a két munkáspárt egyesítésében játszott döntő szerepéért — új köztársasági elnököt „választott”.

Másnap, augusztus 4-én az MDP PB újabb fontos személyi kérdésekben döntött. Elhatározták, hogy bár a miniszterelnök-helyettesi tárcát a párt ugyan fenntartja magának, de azt egyelőre nem töltik be. Rajk László helyett ugyanekkor Kádár János lett a belügyminiszter (Rajk a külügyi tárcát vette át), Kossa István iparügyi miniszter lett, majd szeptember elejétől Farkas Mihály került a honvédelmi minisztérium élére. Egyúttal elhatározták azt is, hogy a köztársasági elnöki hivatal személyzetét és struktúráját egy hármass bizottság (Kádár János, Szőnyi Tibor és Péter Gábor) felülvizsgálja. „Feladatuk nemcsak az eltávolítandók jegyzékének az összeállítása és a helyükbe hozható MDP tagok névsorának az összeállítása, hanem meg kell vizsgálni az egész struktúrát abból a szempontból, hogy a felesleges szerveket leépítsék.” Végül utasították a Szabad Nép főszerkesztőjét, hogy a „Szabad Nép az új elnök és az új miniszterek kinevezése kapcsán írja meg, hogy a munkáselem megerősödött a kormányban. Mutasson rá, hogy a reakció előkészített csapását nemcsak kihevertük, hanem vissza is ütöttünk.”¹³¹

1948. szeptember 6-án az új belügyminiszter, Kádár János rendeletet bocsátott ki. Megszüntette a Magyar Államrendőrség Államvédelmi Osztálya elnevezést, s helyette a szervezet neve Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága lett (ÁHV), amelynek élére Péter Gábor rendőr altábornagy került. Rövidesen szervezeti változásokra és lényeges létszámemelésre is sor került e hatóságnál, köznapin nyelven szólva „állam lett az államban”. Farkas Mihály kinevezésével — előtte Veres Péter töltötte be ezt a tisztséget — a párt főtítkárhelyettese és egyik legszélsőségesebb, akarnok, konok, nagyravágyó, kevés tehetséggel megáldott, de a Szovjetunió iránt ízig-vérig elkötelezett személy került a honvédség élére, s ezzel

130 PIL 276/53–4.

131 PIL 276/53–6.

együtt most már hivatalosan is a „párt kezébe” került a hadsereg irányítása, ellenőrzése és vezetése. Farkas miniszteri bemutatkozásában a következőket hangsúlyozta: „A minisztériumunk katonai minisztérium, és kell, hogy a katonai fegyverem szelleme hassa át minisztériumunk minden alkalmazottjának működését... különös éberségre van szükségünk.”¹³² Majd — jellemző módon — néhány héttel később, a meginduló fő és törzstisztképző tanfolyamok hallgatói elé azt az erkölcsi követelményt állította, hogy „Éljen az Önök szívében kiolthatatlanul a hűség és szeretet a nagy szocialista Szovjetunió és Sztálin generalisszimusz iránt, mert ez a hűség és szeretet teszi Önöket alkalmassá arra, hogy ha kell, sikeresen megvédjék a magyar szabadságot, felszabadult nemzetünk függetlenségét.” Ezt követően a hadseregben szovjet mintára bevezetik a politikai tiszt, másképpen szólva komiszári intézményt, amelynek élén a Politikai Főcsoportfőnökség áll, mint a pártnak a hadseregben működő szerve. A politikai tiszt is, akárcsak a komiszár, a parancsnok mellé volt rendelve, „vele együtt felelős a csapat katonai és politikai kiképzéséért, politikai és morális egységéért”.¹³³

Dinnyés Lajos lemondatásához az ürügyet Nyárádi Miklós pénzügyminiszter Nyugatra távozása szolgáltatta, valójában azonban arról volt szó, hogy a hatalom teljes kisajátítására törekvő Rákosiéknak a kormányfői poszton jobban megfelelt a szintén kigazdapárti Dobi István személye. Jellemző módon Dobi még a „cse-re” lebonyolítását is magára vállalta. Dinnyés Lajos az FKGP Politikai Bizottságának 1948. december 9-i ülésén ugyanis azzal kezdte lemondásának indokolását, hogy „tegnap Dobi elnök úr bizonyos mulasztásokat említett meg politikai működésemmel kapcsolatban, különösen Nyárádinak a kabinetből való el nem távoztatásával kapcsolatban... mérlegelem a mulasztásokat és a koncekvenciákat levonom.”¹³⁴ Rákosiék elvárásait igazolandó, Dobi miniszterelnöki bemutatkozó beszédében, az országgyűlés 1948. december 14-i ülésén a következőket mondta: „én le akarom vonni elődöm hibáiból a szükséges tanulságokat, erőteljesen érvényesíteni kívánom azt a szellemet, amely nemcsak az ellenség ügynökeit veti ki a magyar közéletből, hanem az erély és éberség hiányáért is komoly felelősségre vonást alkalmaz. Ebben a tekintetben meg kell szűnnie a liberalizmus minden maradványának.” E koncepció jegyében, s annak többszöri hangoztatásával, hogy kormánya politikájának az alapja a „munkás–paraszt szövetség”, először a Demokrata Néppártot tessékeltte ki a politikai életből, majd azt is közölte, hogy a reakció „elsősorban Mindszenty bíboros fekete zászlaja alá gyülekezik”, ezért vele szemben a kormány el fog járni.¹³⁵

Mindezek után, a szövetségesek felszámolása és az új népfront szervezése idején Révai József nagy önbizalommal állapította meg az MDP Központi Vezetőségének 1949 márciusi ülésén: „formálisan még nálunk is vannak elemei a hatalom és a vezetés megosztásának, hisz más pártok is kormányon vannak, koalíció van. De ténylegesen elvtársak, egyedül a munkásosztály van hatalmon, ténylegesen egyedül a mi Pártunk vezet az államot. Kell-e bővebben fejtegetni, hogy valóban csak formális jelentősége van annak, hogy Dobi István és nem Rákosi elvtárs a miniszterelnök, hogy ténylegesen azokat a minisztériumokat is mi vezetjük,

132 Szabad Nép, 1948. szeptember 11.

133 PIL 276/53–18.

134 PIL 285/1–10.

135 ON V. 5–8.

amelynek élén, mint például a Földművelésügyi vagy a Közoktatásügyi élén [akkor a kisgazdapárti Csala István, illetve Ortutay Gyula volt a miniszter] nem kommunista miniszterek állanak.”¹³⁶

Az 1949 májusi országgyűlési választások után a kormány elnöke ismét Dobi István lett, rajta kívül még két kisgazdapárti (Bognár József és Ortutay Gyula) és két parasztpárti (Erdei Ferenc és Darvas József) minisztere volt a kormánynak, a fennmaradó 11 tárcát az MDP képviselői kapták. Az új kormány személyi összetételével kapcsolatban tulajdonképpen csak az okozhatott meglepetést a közvéleményben, hogy Rajk László, a korábbi külügyminiszter és Népfront főtitkár kimaradt belőle. Rákosi Mátyás természetesen megtartotta miniszterelnök-helyetteségét — ezt a tisztséget egyébként már 1945. november 15-től, a Tildy-kormány megalakulásától kezdve viselte —, Gerő Ernő pedig államminiszterré lépett elő.

Dobi István miniszterelnöki programbeszédében, 1949. június 4-én kijelentette: „Népünk a Magyar Dolgozók Pártjának és bölcs vezetőjének, Rákosi Mátyásnak útmutatásával akar dolgozni és előrehaladni.” A kormány legfontosabb gazdasági feladatának az ötéves terv előkészítését és sikeres végrehajtását tartotta, a legközelebbi időszak megoldandó feladatai közül pedig külön is kiemelte a „népköztársasági alkotmány” megalkotását, az állam és egyház viszonyának rendezését, valamint a honvédség fejlesztését, amelynek „ereje, korszerű felszerelése és kiképzése a dolgozó nép hatalmát erősíti, országunk függetlenségét és békéjét védi”. Így lesz — átvéve Rákosi akkoriban sokat emlegetett mondatát — „Magyarország nem rés, hanem erős bástya a béke arcvonalan”. A külpolitikában pedig továbbra is azt tartotta a legfontosabbnak hangsúlyozni, hogy a jövőben „még megbízhatóbb szövetségese legyünk a nagy Szovjetuniónak”, nagy súlyt kell továbbra is helyezni a népi demokráciákkal kötött barátsági szerződések érvényesülésére, s végül elítélte „az imperialisták déli szomszédságunkban lévő rohamcsapatának, Titónak és cinkosainak” magatartását.¹³⁷

Az országgyűlés 1949. augusztus 18-án fogadta el a Magyar Népköztársaság alkotmányát, ami lényegében az 1936. évi szovjet alkotmány „másolata” volt. Az előkészítés során, a széleskörű felvilágosító kampányban az MDP titkársága azt tartotta a legfontosabbnak, hogy „Az alkotmány nyilvánosságra hozatalakor és törvénybe iktatásakor egyben üdvözöljék a Pártot és Rákosi elvtársat, mint a dolgozó nép első alkotmányának megteremtőjét, népi demokráciánk győzelmeinek szervezőjét.”¹³⁸ Az alkotmány rögzítette, hogy a népköztársaság „a munkások és dolgozó parasztok állama” és ennek megfelelően „minden hatalom a dolgozó népé”.

Valójában azonban itt már arról volt szó, hogy a többpártrendszer felszámolása után a politikai színpadon egyedül az MDP maradt, a tényleges hatalmat pedig Rákosi Mátyás és szűkebb köre (Gerő Ernő, Farkas Mihály, Révai József, korábbi és egyben akkori „szövetségeseik”), valamint az Államvédelmi Hatóság és kiszolgálóik gyakorolták. Az elkövetkező években ők döntöttek — teljhatalommal és minden ellenőrzés nélkül — az ország és népe sorsánt érintő valamennyi kérdésben.

136 PIL 276. f. 52. cs.

137 ON VI. 32–44.

138 PIL 276/60–33.

Az 1949 nyarára kiterelődő, az „ellenség elleni” általános hajsza, „éberségi” hisztéria nemcsak koncepciós ügyek és koncepciós perek sorozatát eredményezte, hanem minden ítéleti forma nélkül más adminisztratív rendszabályokat is szült: internálást, kitelepítést... Igaza volt Révai Józsefnek, amikor néhány évvel később — az MDP Politikai Bizottságának 1953. június 20-i ülésén —, visszatekintve erre az időszakra, önkritikusnak tűnő vallomásában a következőket mondta: „Mi szónokoltunk arról, hogy a proletárdiktatúra nem a széles néptömegek számára diktatúra és meg kell mondani, hogy a régi értelemben vett rendőrállam lettünk.”¹³⁹ Tegyük hozzá: nem a „rég értelemben”, hanem megszállás alatt, az MDP politikája következményeként.

1947. június 12-én, a Dinnyés-kormány programja feletti vitában Sulyok Dezső a következőket mondta: „... az a vélemény, amely a mostani, átalakult kormány véleményével ellentétes, nem tud, nem mer semmiképp megszólalni. Rendőrállammá alakultunk át, valóságos rendőrállammá, ahol a rendőrség befolyása nemcsak a közéletre, hanem az egyes emberek magánéletére is elviselhetetlenül ránehezedik és súlyosodik. Tele vagyunk rendőrkémekkel.”¹⁴⁰

139 PIL 276/53–122.

140 ON VIII. 851.